

GRAFIKAI SZEMLE

HAVIFOLYÓIRAT A GRAFIKAI IPAR
ÁGAK SZÁMÁRA SZERKESZTŐK:
TANAY JÓZSEF · NOVÁK LÁSZLÓ
XVIII-IK ÉVFOLYAM · XII-IK SZÁM

GRAFIKAI SZEMLE

SZAKFOLYÓIRAT AZ ÖSSZES
GRAFIKAI IPARÁGAK SZÁMÁRA
A KÖNYVNYOMDÁSOK SZAK-
KÖRE RIVÁTALOS KÖZLÖNYE

XVIII-ik
ÉVFOLYAM

1908

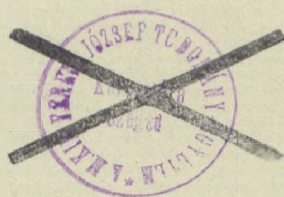
M. N. MŰZEUM KÖNYVTÁRA
Nyant. Növeztékompü.
1909. évi. 461. sz.

Tárgymutató.

- Abádi Benedek 198.
Afrikai könyvnyomtatás 199.
Aigner Antal, ifj. 12, 195.
Aigner János 241.
Alapnyomatok fotográfiailag el-
rajzoltva 173.
Aluminium 276.
Amateur-gyűjtemények kiállítása
Budapesten 15.
Ambró Ferenc 132.
Amerikai államnyomda szállítási
föltételei 86.
Angerer & Göschl 57.
Angol nyomdász-szervezetek egye-
sülése 180.
Antimon 276.
Anyagtani jegyzetek 183, 206, 230,
254, 276.
Appelt József 12, 49.
Aquarellfestéshez való rajzpiros
16.
Aquarell- és Pasztellfestők Egye-
sülete 252.
Arany- és ezüsfestékekkel való el-
bánás 202.
Aranyfestékek 277.
Athenaeum 13, 135.
Augenfeld M. Miksa 13, 34, 125, 145,
194, 195, 242, 265.
Ausztriai nyomdászlapok példány-
száma 181.
Autigravűr 57.
Autótipiák egyengetése 54.
Autótipia-nyomatokon pontocskák
222.
Baer Ottó 145, 169, 193.
Baktériumok a bankókon meg a
könyvekben 227.
Baleset ellen való biztosítás és a
szesz italok 14.
Balog Miksa és Társa 159.
Banekovics György 90.
Bankjegyek, új kibocsátású húsz-
koronásak 157.
Bárány Nándor 1, 12, 25, 73.
Bardotz Sándor 265.
Baritfehér 232.
Barry és Bouquet 26.
Barta Béla 64.
Bauer Ferenc 73, 241.
Bauer Henrik 12, 265.
Bautzner Industriewerk »Monopol«
sajtója 35.
Becker István 49, 193.
Bécsi udvari és állami nyomda meg-
bővítése 65.
Beichel temesvári könyvnyomtató
253.
Beit & Co. 12, 38.
Bekezdések aránya a könyvszedés-
ben 130.
Bélyegárúsfító automaták Budapes-
ten 252.
Bengezöld 277.
Benkő László 35, 62.
Bercsényi nyomda 145.
Berger Zsigmond 97, 121.
Berger & Wirth 12, 241, 275.
Berkovits-nyomda 12.
Berlini kék 207, 232.
Berthold Hermann 127.
Betűanyag megóvása 82.
Betűcsomagok szállítása 251.
Betűfajták megválasztása, kieme-
lőké 130.
Betűfém 30, 56, 76.
Betűink olvashatósága 37.
Betűk eldőlése formazáráskor 222.
Betűk és díszek kihúzása a sze-
désből 174.
Betűk húsának lereszélése 174.
Betűk megválasztásabeli egyöntetű-
ségről 249.
Betűk, modern festőké meg rajzo-
lóké 101.
Betűöntés fejlődése Magyarorszá-
gon 99.
Betűöntődék válsága Észak-Ameri-
kában 15.
Betűöntői dísz a könyvnyomtatás-
ban 60.
Betűrendszer 126.
Betűszedők ujjainak elváltozása 87.
Betűszedő mint kopláló-művész 86.
Bhisotype 196.
Bibliográfiai ritkaságok 182.
Bibliográfiai ritkaság a kolozsvári
múzeumban 205.
Blandl János 12, 49.
Borítékon elhelyezett sorok 8.
Bornemissa Péter 198.
Bosnyák Ernő 131, 252.
Breuer 198.
Breuer Jakab 121.
Broca és Sulzer 37.
Brónyai Lajos 111.
Bronzfestékek 277.
Burgheim Károly 121.
Butkovszky Bertalan 217.
Buzároviits Gusztáv 169.
Buzér 232.
Cég felelőssége a cégtag megren-
deléseiért 86.
Cellulóz-gyár (új) Oláhországban 65.
Cenzura 277.
Cenzura Dél-Magyarországon 253.
Cenzura Törökországban 180.
Ceruza-készítés 228.
Chaumeil testvérek 56.
Cink 231.
Cinkfehér 230.
Cinkgalvanók készítése 200.
Cinkoxid ledörgölése a klisékről 201.
Cinn 231.
Cinóber 230.
Citokrómia 225.
Cochenille 207.
Colson 56.
Csomagoló-papíros, hullámos 36.
Csontszén 207.
Csuvara Ferenc 193.
Csülleng 232.
Czakó Elemér dr. 38, 50, 74, 98,
122, 125, 146, 194.
Czettel Dániel 99, 268.
Debreceni városi nyomda zárszám-
adása 84.
Desormes 56.
Díszek, semlegesek 170.
Divatképek ősei 253.
Drahos János 83, 129.
Edison mint nyomdász 107.
Egészség-naptár 226.
Egyengetés, autótipiáké 54.
Egyházilag tiltott könyvek jegyzéke
58.
Egykezü betűszedő 160.
Egyöntetűség a betűk megválasztá-
sában 250.
Egyszerűség és stílszerűség a sze-
désben 174.
Éjtszakai újság Betlinben 204.
Ekszkíze 34.
Elfakult írás újra-olvashatóvá tehe-
tése 86.
Első Magyar Betűöntőde R.-T. 35,
99, 268.
Emblemák a könyvnyomtatásban
65.
Empire 197.
Engel és Ladányi 13.
Engelhardt Aurél 135.
Enyed János 1.
Enyv 207.
Eperjesi fölolvadás 13.
Érdélszky Emil 90.
Étekrendek történetéből 205.
Every Body's Magazine 88.
Exlibris-pályázat 13, 64.
Ezüstfestékek 277.
Falk Zsigmond dr. 25, 31, 83.
Falk Zsigmond lovag 73, 269.
Fametszet, igen régi 77.
Farkas Imre 198.
Farkas Vilmos 217, 241.
Fattysorok elkerülése fördelés
közben 174.
Fekete Béla 16, 104, 111, 184, 193,
217, 233.
Felsenfeld Ignác 1.
»Felső-Magyarország« 38.
Fényessé tétele a nyomtatásnak 9.
Fényképészeti szaktanfolyam a fő-
városban 227.
Fényt nem álló festékek 26.
Fergusson James 128.
Fernambukfa 230.
Festékek és színek birodalmából
247.
Festékek, fényt nem állók 26.
Festékek, gyorsan száradók 61.
Festékező hengereink és a velük
való bánás 149.
Festékező hengerek pontos beállítá-
tása 178.
Festékező szerkezeteink hiányos-
ságai 203.
Festék leadódásának szabályozása
222.
Festék piszkolódása a papíros által
201.
Festékrétegek fölengesztelése 221.
Finnországi statisztika 15.
Finszter János 49.
Formamosáznál hanyagság 202.
Formazárás 222.
Fortner Lajos 241.

- Foszforeszkálás a papíron 254.
 Fotoaktív anyag, új 57.
 Fotográfiai kiállítás Budapesten 157.
 Fotográfiailag elrajzolt alanyok 173.
 Fotográfiai másolóskor krómmergézés 226.
 Fotográfia térfoglalása az illusztrációban 247.
 Fotoguillocheur 80.
 Fotomechanika 57.
 Fournier 127.
 Földrajzi tulajdonnevek írása 275.
 Főlolvasások 13, 131.
 Főltalálók akadémiaja 252.
 Förstner Tivadar 242.
 Frobenius 198.
 Fuchs Zsigmond 2, 124.
 Fürst Vilmos 12.
 Galamb József 273.
 Galvanók cinkből 200.
 Galvanoplasztika főltalálásának története 158.
 Gaul Károly 124, 125.
 Geist Márton nyomdája 25, 121, 145, 169, 195.
 Gentsch-féle szedőgép 197.
 Gépek zajának és rázkódásának csökkentése 147.
 Gép megerősítése 61.
 Gépmesterek és Nyomók Köre jubileuma 146.
 Géprészek tisztítása 155.
 Géptisztításra használt rongyok 201.
 Geró Sándor 145.
 Gillard 56.
 Gisal-nyomtatás 14.
 Gisevius-féle másoló eljárás 14.
 Glicerín 207.
 Globus nyomdai részvénytársaság 64.
 Gondos Ignác 35.
 Goya-kiállítás 110.
 Göschl Lajos 135.
 Götz József 73.
 Grafikai Szemle 3, 52, 102.
 Grafikai Szemle pályázata 241.
 Grafikai Intézet és Számalkönyvek Gyára R.-T. 12, 169, 193.
 Grafikai ártal Berlinben, magyar művészeké 63.
 Gróh István 49.
 Gróh István tanár könyve 53.
 Guignet-zöld 254.
 Gulyás Pál dr. 156.
 Gummi 183.
 Gummigutti 277.
 Gutgesell 198.
 Guttaperka 183.
 Gyorsan száradó festékek 61.
 Gyorsírás a könyvnyomtatás szolgálatában 36.
 Gyorsajtó megerősítése 61.
 Gyorsajtó megindíthatóságának jelzése 222.
 Györgyi Dénes 242.
 Györgyi Kálmán 98.
 Hajók és sorjázók megszámozása 129.
 Hajtósíjak tartósságának biztosítása 155.
 Halász Ferdinánd 25, 121, 145, 169.
 Hamburger és Birkholz 12.
 Hamburger és Birkholz külön segélyző alapja 84.
 Handlé-politika 10.
 Háromszínű nyomtatás 9, 57.
 Háromszínű nyomtatás a litográfiában 173.
 Hauer Antal 241.
 Hegyi Dezső 121, 125.
 Heim Friedrich & Co. 73, 85.
 Heltai Gáspár 198.
 Helvetische Typographia 36.
 Helyesírás 153, 171, 218, 244, 248, 272.
 Hengeranyag megdrágulása 36.
 Henger-átmelegedés tégelyes sajtóknál 202.
 Herbst Samu 145.
 Hevesi Károly 12.
 Hieroglifák fölfedezése 204.
 Hirdetéseink 82.
 Hirdetések változtatása, negatívbetűseké 150.
 Hirdetëshordozó kutyák 182.
 Hirdetési irodák kartellje 85.
 Hirdetésklisék elcserélése 37.
 Hirdetés-szedésben ferdére állított sorok 172.
 »Hírlapi kacska« kifejezés eredete 87.
 Hírlapírói szakiskolák 276.
 Hírlapkiállítás 13.
 Hírlapok története 59.
 Hírlapok ős-zülei Rómában 109.
 Hírszolgálat Amerikában 107.
 Hirsch-alapítvány 275.
 Hollósy János 169, 193.
 Hoffhalter Ráfael 198.
 Hoffhalter Rudolf 198.
 Hoffmann és Kronovitz 121.
 Honti Nándor 64.
 Horváth Alajos 149.
 Hullámos csomagoló-papíros főltalálása 36.
 Hungaria könyvnyomda 12.
 Huszár Dávid 198.
 Huszár Gál 198.
 Huszár István 38, 217.
 Illusztráció és fotográfia 247.
 Inasok fölvétele 180.
 Incze nevű szedő 254.
 Index librorum prohibitorum 58.
 Indigó 183.
 Ipari és kereskedelmi minták központi tára 64.
 Ipari irányú tanfolyamok Budapesten 226.
 Iparművészeti problémák 15.
 Iparművészeti szakiskolák rajzainak kiállítása 227.
 Iparművészeti Társulat közgyűlése 106.
 Iparművészeti Társulat tevékenysége 62.
 Ipartörvény (új) 14.
 Íráshamisítás fölismerése 132.
 Írások, legapróbbak 206.
 Írógépbetűs nyomtatás utánzása 155.
 Írógép főltalálása 205.
 Írónkészítés 228.
 Írószerszámok monopóliuma a régi időkben 228.
 Jacobi Hermann Móric 158.
 Jakab Ödön költeménye a nyomdász haláláról 275.
 Jánosi Péter 265.
 Janovits Ferenc 124.
 Japánországi hírlapirodalom 109.
 Jókai-nyomda 12, 73, 97, 121, 145, 241.
 »Kacska« szó eredete 87.
 Kalendáriumi megfigyelések 182.
 Kalendáriumok és üdvözlő-kártyák 12.
 Kalendárium története 14.
 Kalmár Nándor 85.
 Karczag Vilmos 121.
 Károlyi György nyomdája 16, 193.
 Kartonpapiros előállítás, sötétben világító 159.
 Kártyahamisítás Bártfán 16.
 Kassai felolvasás 13.
 Kékfa 232.
 Kellner Ernő, ifj. 193.
 Kemigrafus-munka a citokrómiai eljárásnál 225.
 Kempe Károly 200.
 Képtáviró a gyakorlatban 180.
 Kertész József 12.
 Keszler Vilmos 111.
 Kézóvó használata a tégelyes sajtón 201.
 Kiemelő betűfajta megválasztása 130.
 Kínai hírlapirodalom 109.
 Kirakó szerkezet hiányosságai 201.
 Kirmann Benő 217, 241.
 Kiss Kálmán 217.
 Klein és Ludvig 145.
 Klein Ferenc 131.
 Klein Vilmos 217, 265.
 Klisék forrasztása 200.
 Kner Imre 12, 171.
 Kner Izidor 13.
 Kolozsvári Károly 97.
 Kolozsvári levél 242.
 Kompressz-szedés mint sport 87.
 Konfetti-készítés 133.
 Korn Artúr dr. 180.
 Koromfekete 232.
 Korrekturát a nyomtatványrendelőnek 221.
 Korvin Testvérek 12.
 Koske O.-féle sorszedő- és öntőgép 197.
 Kovács József 16.
 Kölcsey-nyomda 86.
 König Salamon 135.
 Könyv-alakok centiméterben való megjelölése 228.
 Könyv-árak 158.
 Könyvcsinálás művészete 32, 50.
 Könyvdíszítés 31.
 Könyves Kálmán Magyar Műkiadó R.-T. 135.
 Könyvkereskedői hirdetések a XV. században 156.
 Könyvkötő és Rokon Szakmák Évkönyve 275.
 Könyvnyomdászok Szakköre jubileuma 2.
 Könyvnyomtatás Afrikában 199.
 Könyvnyomtatás kezdő kora Angolországban 224.
 Könyvnyomtatás kezdő kora Franciaországban 224.
 Könyvnyomtatás kezdő kora Németalföldön 224.
 Könyvnyomtatás kezdő kora Németországban 224.
 Könyvnyomtatás kezdő kora Olaszországban 176.
 Könyvnyomtatás kezdő kora Spanyolországban 224.
 Könyvnyomtatás kezdő kora Svájcban 224.
 Könyvnyomtatást megtanult fejedelmek 204.

- Könyvnyomtatók a politikában 65.
 Könyvpusztítók 181.
 Könyvszedésbeli bekezdések aránya 130.
 Könyvtárak Amerikában 206.
 Köteles példányokról miniszterrendelet 107.
 Közgyűlés előtt 52.
 Krausz József 195.
 Krizofán 249.
 Krómmérgezés a fotografiai másoló-eljárással 226.
 Krómsárga 277.
 Krómzöld 254.
 Kruchió István 265.
 Kún Kornél 12, 88, 145, 169, 193.
 Kun Mihály 12, 49.
 Kurkuma 255.
 Lakkklakk 207.
 Lakmusz 231.
 Lammer Árpád 169, 194, 195.
 Lang Simon 13.
 Lapkiadók és a végrehajtási novella 157.
 Lapkiadók kartellje 85.
 Látogató-jegyek, a német császárei 88.
 Látogató-jegyeken teravrakok 204.
 Laupál Antal 13.
 Lázár Dezső 136, 252.
 Legkisebb könyvek 134
 Lencse Antal 38, 136, 217, 255, 273.
 Lengyel Albert 29.
 Lengyel Sándor 153, 243
 Léniák szedése, pontozottaké 195.
 Léniák-vastagság, ornamenteké 8.
 Lenoir és Desormes 56.
 Levélbélyegek, új osztrák császár-jubileumiak 65.
 Levelezőlapok (képesek) kivitele Németországból 206.
 Levelezőlap-pályázat 14.
 Linotype 105.
 Litográfiai háromszínű nyomtatás 173.
 Londoni magyar kiállítás plakátja 14.
 Londoni szedőtársaság 85.
 Lorilleux Ch. és Társa 1, 12.
 Löwy Salamon 125.
 Lusztig Márton 217, 241.
 Madarász Béla 131.
 Magyar Endre 242.
 Magyar Grafikusok Egyesülete 252.
 Magyar Iparművészet 14, 64.
 Magyar Könyvszemle 131, 156.
 Magyar Nyomdászok Évkönyve 3, 52, 63.
 Magyarországi Munkások Rokkant-és Nyugdíj-Egyesülete 62, 107.
 Magyar Sajtó 88.
 Magyar stílus 27.
 Mancskovics Bálint 198.
 Manlius János 198.
 Marczin János 136.
 Mark Twain könyvvásárlása 36.
 Márkus Samu 12, 195, 217.
 Mäser-lemezek marathatósága 250.
 Mennige 230.
 Menu-kártyák történetéből 205.
 Mesterszedésről 219, 266.
 Méterrendszer és tipométria 179.
 Mézga 183.
 Mezzograph 57.
 Mihalkovits Ferenc 275.
 Mindszenty Gedeon egy régi költeménye Gutenbergről 131.
 Minium 230.
 Miskolci szakkör megalakulása 157.
 Mitterszky József 12, 13.
 Molnár Mór 12, 88.
 Monoline 105.
 Morócz Jenő 3, 78, 106, 252.
 Morvay Zoltán 193.
 Moxon 126.
 Műbarátok Köre levelezőlap-pályázata 14.
 Müller Antal 13, 49.
 Müller Ignác 195.
 Müller Sándor 13, 145, 169, 241.
 Műszaki múzeum Budapesten 109.
 Művész-egyesületek alakulása Budapesten 252.
 Művészi emblemák a könyvnyomtatásban 65.
 Művészet az utcán 227.
 Művészeti lexikon 156.
 Művezetők Egyesülete 34.
 Nádasdy Tamás 198.
 Nagyenyei Könyvnyomda és Papír-árú-Gyár R.-T. 13.
 Nagy Sándor 106.
 Naptárak és üdvözlő-kártyák 12.
 Naptári megfigyelések 182.
 Naptár története 15.
 Nedvzöld 277.
 Negatívbetűs hirdetések vázlatozása 150.
 Névjegyek, a német császárei 88.
 Névjegyeken teravrakok 204.
 Névjegyek üdvözlétképpen való megtáviratozása 181.
 Névjegy, művészi 221.
 New York Herald nyomdájának rendezése 227.
 Nietsmann József 13.
 Novák József 13, 97, 217.
 Nyitrai fölolvadás 131.
 Nyolc-órás munkanap kivívása Amerikában 37.
 Nyomat elfenődése kivezetés közben 178.
 Nyomatok száradásának gyorsítása 201.
 Nyomdafőnökök társas útja Németországba 35.
 Nyomdász-ember föladatai 152.
 Nyomdász-Évkönyv és Uti Kalauz 1909-re 156, 275.
 Nyomdász-sztrájk 1572-ben 182.
 Nyomó-alap tisztogatásának módja 222.
 Nyomtatás fényessé tétele 9.
 Nyomtatás, háromszínű 9.
 Nyomtatás keletkezéséről anekdota 14.
 Nyomtatás vékony papirosra 201.
 Nyomtatványkiállítások 4, 5, 13.
 Nyomtatványkiállítás és fölolvadás Nyitra 131.
 Nyomtatványkiállítás Pozsonyban 194.
 Nyomtatványkiállítás Sopronban 194.
 Nyomtatványkiállítás a szakfölolvadás Szabadkán 180.
 Ólom 276.
 Ólomfehér 230.
 Ólomvörös 230.
 Orleán 230.
 Ornamentek szedéspróbája papíron 129.
 Ornamentek vonalvastagsága 8.
 Osztrák császárjubiléumi bélyegek 65.
 Ott H. Adolf 158.
 Oxidáció 76.
 Oxid ledörgölése a klisékről 201.
 Ősnyomtatványok hamisítása Olaszországban 181.
 Ősszetett mássalhangzók egyszerűsítése 248, 272.
 Palesztina könyvnyomtatás 88.
 Pallas Irodalmi és Nyomdai Részvénytársaság 12, 63.
 Pályadíjak grafikai munkákra 64.
 Pályázatok 169.
 Pályázatokban egyöntetűség 85.
 Pap és Schwartz 265.
 »Papírföldolgozó« 135.
 Papiros-anyagból készült tejes palackok 204.
 Papiros; a raktáron-tartás hatása erre 175.
 Papirosból épített ház New Yorkban 228.
 Papiros foszforeszkálása 254.
 Papirosgyárak válsága Németországban 160.
 Papirosgyárosok kartellje 254.
 Papirosgyurma 274.
 Papiroshiány 274.
 Papiros használata törlő gummi gyanánt 229.
 Papiroskészítés cukornádból 229.
 Papiros, könyvek nyomtatására alkalmas 175.
 Papiros mellékszíne, famentes fehéré 175.
 Papirosnagykereskedések záróórája 134.
 Papirospénz hamisított voltának fölismerése 86.
 Papiros-ráncosodása nyomtatáskor 223.
 Papiros-szállítási rendelet visszavonása 16.
 Papiros, színes nyomtatásra alkalmas 33.
 Papiros-tröszt 37.
 Papiros-tröszt ellen törvényjavaslat 14.
 Pátia-nyomda 12.
 Pavlovszky J. Alajos 125.
 Payr Sándor 198.
 Pécsi Irodalmi és Könyvnyomdai R.-T. 13, 16, 88, 136.
 Peidl Gyula 252.
 Példányszám Amerikában 88.
 Pénzintézeti és Irodai Felszerelések Müintézete R.-T. 12.
 Permanens fehér 232.
 Pesti Könyvnyomda R.-T. 25, 34, 241.
 Petenezsár revizor 254.
 Péterfalvi Papirgyár 145, 169.
 Petőfi-nyomda 217, 241.
 Plakátformák egyengetése 223.
 Plakátkiállítás Budapesten 131.
 Plakátpályázatok 14.
 Pleitz Fer. Pál 135.
 Pollák Aurél 268.
 Pontozott vonalak szedés módja 195.
 Posner-nyomda 12.
 Posztulátum maradványai Angolországban 88.
 Pozsonyi felolvasás 194.
 Preysz Móric 84.
 Properp Ernő 110.
 Properp Jenő 241.
 Properp Leó 16.
 Prüner Arnold 13.

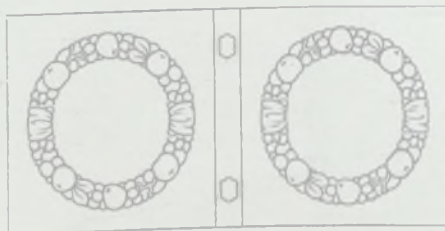
Czettel Dániel.

Valódi bordóvörös 2462 sz.

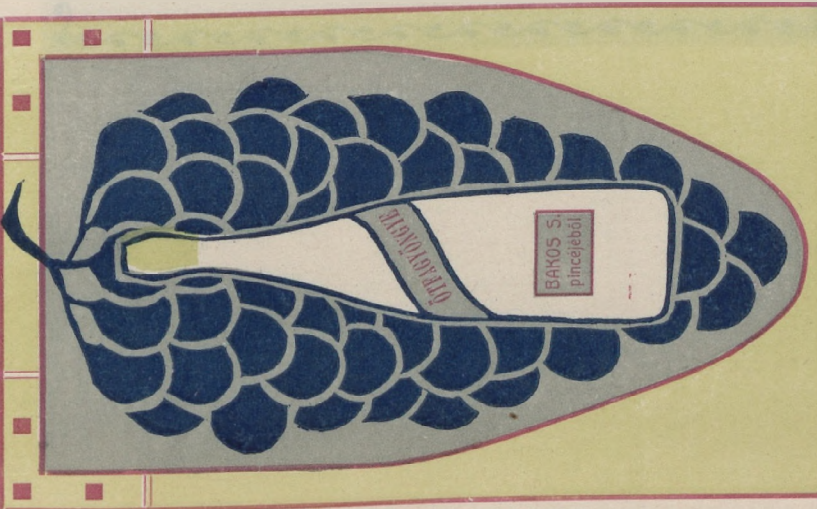

Baer Ottó festékgyárai
Budapest, VII., Gizela-út 53.
Törzsgyár Drezdában.

 Werner és Ziller drezdai cég kliséje.
Krause és Baumann drezdai cég chromo-papirosa.

Kiskunfélegyháza.

BAKOS S.
pinceéből

VENDEGLŐJE

BAKOS SÁNDOR

KISKUNFÉLEGYHÁZÁN

Meghívó

Salleszeresztély

Meghívó

*A Magyarországi Könyvnyomdászok és
Betűöntők Szakegyületének Ebredés Dal-
köre utasó-alapja javára 1908 december
31-én a Gutenberg-Otthon dísztermében
(bejárat a Bérkocsis-utca felőli kapun)
kabareval, dallal és táncszal egybekötött*

Szilveszter-estélyt

*rendes, melyre a tisztelt saaktársakat
hosszátartozóikkal és ismerőseikkel együtt
meghívja a dalkör vigalmi bizottsága*

Részletes műsor az estélyen lesz kiosztva

A karokat dr. Ujj József karnagy vezényli

*Belépődj személyenkint 1 korona, a pénztárnál 1 korona 40 fillér.
Kezdeté 9 órakor. ☉ Táncsrendező Guttmann Emil saaktárs.*

*Jegyek kaphatók: Athenaeum, Budapesti Hírlap, Franklin,
Hornyánszky, Pallas, Pátria, Pesti r.-t. és*

*Világosság nyomdák háspénztárosainál, a dalkör tagjainál és
Lakatos Péter drogeriájában (VIII. ker., Sándor-tér 4. szám.)*

Felülfizetések a „Typographia”-ban köszönettel nyugtáztatnak.

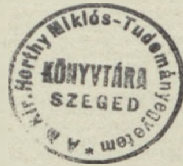
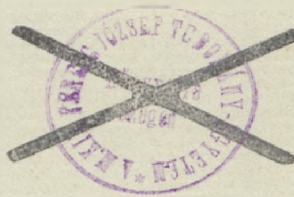

PROJECTOGRAPH

MOSOR

KLEIN VILMOS KÖNYVNYOMDÁJA, VIII., RÁKÓCZI-UT 73. SZ.

VILLANVERŐRE BERENDEZETT
KÖNYVNYOMDA · VONALZÓ-
INTÉZET · TÖMÖNTÖDE

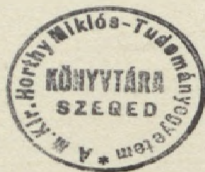
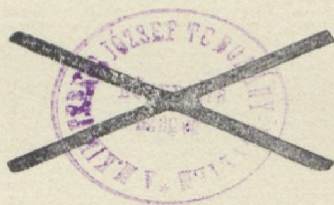
MINDENMŰ NYOMTATVÁNY
IZÉSES ÉS PONCOS KIVI-
TELBEŇ KÉSZITTETIK

"MERCUR"
KÖNYVNYOMDA
GYÖR · ÁRPÁD-UT 47. SZÁM

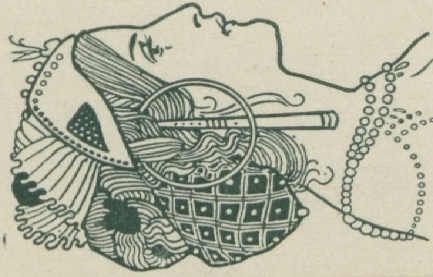
Győr, 190

TERVEZTE ÉS SZEDTE: SCHENK JÓZSEF
NYOMTA: FLOCK MIHÁLY

MEGHÍVÓ

A TÁNCESTÉLY
KEZDETE ESTE
8 ÓRAKOR

A KOLOZSVÁRI IPAROS EGYLET FOLYÓ ÉV NOVEMBER HÓ 28.-IKÁN, SZOMBATON, SAJÁT KÖNYVTÁR-ALAPJA JAVÁRA AZ EGYLET ÖSSZES HELYSÉGEIBEN

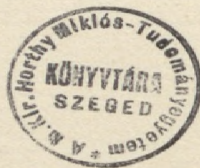
ZÁRTKÖRŰ HÁZI ESTÉLYT

RENDEZ, MELYRE T. CIMET ÉS CSALÁDJÁT TISZTELETTEL MEGHIVJA AZ EGYLET VÁLASZTMÁNYA NEVÉBEN

ORBÁN SÁNDOR, TITKÁR HEVESI JÓZSEF, ELNÖK

BELÉPŐ-JEGY 1 SZEMÉLYRE 2 K. CSALÁDJEGY 3 SZEMÉLYRE 5 K.

BELÉPŐJEGYEK A MEGHÍVÓ ELŐMUTATÁSA MELLETT KEREKES JÓZSEF PÉNZTÁROSNAÁL, CSÁSZÁR DÁVID MÁTYÁS KIRÁLY-TÉRI ÜZLETÉBEN ÉS AZ EGYLET FELÜGVÉLŐJÉNÉL VÁLTHATÓK *reklamáció*

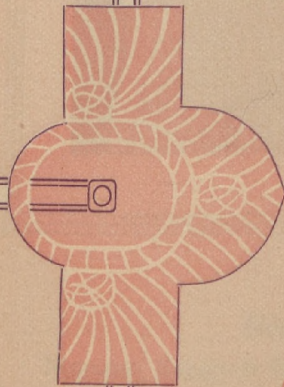

A munka nemesít.

1883

Iparé a nagy jövő.

1908

A MEZŐTÚRI IPAROS IFJAK
ÖNKÉPZŐ EGYESÜLETÉNEK

HANGVERSENYE

25 éves évforduló ünnepélyén
1908 évi november hó 22-én.

Meghívó és műsor a tuloldalon.

Török I. könyvnyomdája Mezőtúr.

Tervezte szerdte, meiszette
és nyomta: Szélei Rézsó.

A Mezőtúri Izr. Jótékony
:: :: Nőegylet :: ::

HANGVERSENYE

1908 november hó 29-én

:: Műsor a túoldalón. ::

Török Ignác Mezőtúr.

Négyszínnyomás pasztellfestmény után.

Nyomatott **Berger & Wirth** (azelőtt Kurzweil J. és Tsa) budapesti festékgár festékeivel.

Grafikai Szemle

Havi folyóirat a grafikai iparágazatok számára.

Tartalom: Borítékunk és mellékleteink. Reflexiók a mesterszedésről meg egyebekről. Czettel Dániel 25-éves betűöntői jubileuma. A sokszorosító ipar nemzetközi kiállítására. Az összetett mássalhangzók egyszerűsítése. Milyen tisztogathatjuk legjobban a rézléniát? Galamb József fölolvása a Tanműhelyben. Apró jegyzetek a papír-ismeretek köréből. (A papírosgyurma készítésének módja. Újabb papíros-nyersanyagok keresése.) Könyvismertetés és egyéb apró közlemények. (Nyomdász-Évkönyv és Uti Kalauz 1909-re. Boldogult Tichy Ákos szaktársunk könyve. A Hirsch-alapítvány kamatainak szétosztása. Könyvkötő és Rokon Szakmák Évkönyve. Berger és Wirth kö- s könyvmai festékgyárai. Mihalkovits Ferenc ötvenesztendős jubileuma. Jakab Ödön költeménye a nyomdász haláláról. A földrajzi tulajdonnevek leírásának módja. Néhány adalék az újságírók szakiskoláiról. Egy roppant értékű könyvnek megjelenése. Jegyzetek a sokszorosító-ipari anyagtanból. Bars vármegye föllirata a cenzura ellenében. Egy amerikai nagy nyomdaintézet leírása. Szerkesztőségi megkiadói üzenetek.) Jegyzőkönyvek a Könyvnyomdászok Szakköre irodalmi és szakbizottságának 1908 december 4-ikén tartott közös üléséről. Jegyzőkönyvek és bírálati jelentések a Könyvnyomdászok Szakköre választmányja által kiküldött bíráló bizottságnak 1908 december 15-én tartott üléséről. Bírálati jelentés a Könyvnyomdászok Szakköre választmányja által a Magyar Nyomdászok Évkönyve hirdetései és mellékleteire kitűzött pályázatokon résztvevő hirdetések és mellékletekről. A bíráló bizottság 1908. évi december hó 15-én tartott üléséből. Pénztári kimutatás 1908 november haváról. A Könyvnyomdászok Szakköre pályázata. Tagsági járulékok a múlt hóban. A tag szórakozási alkalmi körhelyiségünkben.) Tizenegy melléklet.

Borítékunk és mellékleteink.

Borítékunkat az ifjú mesterszedői gárda egyik legkitünőbb tagja, Kun Mihály szaktársunk tervezte és szedte is egyszersmind. Kitünő bizonyítéka ez a boríték is az ő kiváló grafikusképességeinek. Az ő meg néhány társának munkái méltó föltűnést keltettek már a külföldi nyomdászörökben is, s egyértelműleg elismerik már ott is a magyarországi mesterszedés fejlődötttségét. Különben objektíve nem is mondhatnának mást. Mesterszedés dolgában elég jól állunk, s csak a nyomtatási technika és művészet nem üti meg igen a külföldi mértéket. De ennek okai főképp anyagias dolgokban: gépek stb. hiányában keresendők.

A belső címlapnak szintén Kun Mihály szaktársunk volt a mestere, valamint első mellékletünknek: a szerkesztőség újévi üdvözlőkártyájának is. Az utóbbit linoleumlemezbe véste Kun szaktársunk. Mind a három szép munkának a Pesti Könyvnyomda Részvénytársaság nyomdájában történt meg a kinyomtatása.

Az előbb említett üdvözlőkártyán kívül még kilenc melléklet van e füzetünkben. Mindjárt elül megtaláljuk az Első Magyar Betűöntőde Részvénytársaság jubiláns igazgatójának, Czettel Dánielnek az arcképét. Majd Baer Ottó jóhíru festékgyárainak egy igen szép bordóvörös színpróbája következik. Az ezután következő memorandumot a Pap és Schwartz féle nyomdában nyomtatta ügyes szaktársunk, Bardotz Sándor gépmester. A Szilveszter-estélyi szép meghívónak Jánosi Péter a szedője és Bauer Henrik a nyomtatója. A Projektográf-mellékletet Szabó István II. szedte és véste. A győri Merkur-nyomda levélfeje Schenk József szedőnek és Flock Mihály gépmester-

nek a közös munkája. Van ezenkívül egy jó mellékletünk a kolozsvári Szent-Bonaventura-nyomdából, s egy a mezőtúri Török Ignác féle könyvnyomdából. Az utóbbinak Szelei Rezső volt a tervezője és szedője.

Végül az új igazgató, Walter Ernő úr jóvoltából a Berger és Wirth gyár egy remek színpróbáját közöljük.

Az itt említettek közül hat szedésmelléklet részt vett lapunk pályázatán, s közülök a díjat a Klein Vilmos féle Projektográf-műsor nyerte meg. A Grafikai Szemle e pályázata havonként megismétlődik 30—30 korona pályadíjjal, amely összeg minden körülmények közt kiadatik az illető hónapban megjelent mellékletek legjobbikának. A pályázatokon csak olyan munkák vehetnek részt, amelyekben a szedési elem is kellően képviselve van. Pusztán rajzok beküldésével tehát nem lehet pályázni. A pályaműveknek már okvetlenül valamely célra kellett kinyomatniok, s a Grafikai Szemle számára egyszerűen továbbnyomtatniok. Ennek biztosítása okáért az ilyes mellékleteknél csak a papírosnak az árát térítjük meg.

Az egyes hónapokra eső pályázatokon mindazok a mellékletek vesznek részt, amelyek az illető hó 20-ikáig szerkesztőségünkhöz beérkeztek, illetőleg a vidéken postára adattak. Később föladott mellékletek a következő hóra maradnak. Példányszám 1850. Korrekturának előzetes beküldése fölösleges, a papírosról szóló számla a küldeményhez melléklendő. A pályaműveket a Szakkör szakbizottsága havonként bírálja el. Az e hó 16-ikáig beérkezett mellékleteket 17-ikén bírálta el Körünk szakbizottsága. A bírálati jelentést e füzet 281. oldalán találják meg olvasóink.

Reflexiók a mesterszedésről meg egyebekről.

Az e cím alatt multkoriban megjelent közleményre nem azért reflektálok jelen soraimban, mintha a cikk-író befejező sorain felbuzdulva, a "hivatottabbak" közé számítanám magamat, s ez alapon indulva, a fel-állított tételeit megingatni óhajtanám!... Nem!... Megingatni nem óhajtom. De kívánok melléje fel-építeni egy másikat, hogy így azután párhuzamot alkotva nyujthassam a szaktársak elé, elbirálandó: melyik legyen a maradandó, a helyes!...

S ha van a szaktársak között valaki — s hiszem, hogy van — aki helyesebb tételt állít fel, az elsők közé állok, hogy hive legyek.

Igaz, hogy nincs iparág, hol a szertelenség annyira dühöngene, s annyira uralkodó volna, mint a sok-szorosító iparnál Magyarországon.

Ezzel nem óhajtom azt kifejezésre juttatni, mintha a mi "mesterszedőink" *összessége* a kortól visszamaradott volna, de kétségtelenül igaz, hogy a *nagy többség* még nem tudta emancipálni magát a zagyva, sok esetben értéktelen betüöntödei ékítőanyag hatása alól, melyek gombamódra tenyésznek.

És ami a legroszszabb: mesterszedőink is az ilyen ékítőanyagok metszésére, rajzolásra adták magukat, melyek minden józan következetességet nélkülöznek, s itt-ott, sajna, szaklapjaink címlapján is megjelentek buzdító, követendő példakép, ama megjegyzéssel, hogy "tervezte X. Y." Természetes, hogy ezek alapján azután minden szaktársunk, aki a mesterszedéssel csak némileg is foglalkozott: sietett "tervezni", ami azután szülőoka is volt annak, hogy a legilletékesebb helyről beleszóltak ebbe a zagyva kontárkodásba, hogy a *szedés művészetét* (ezt így szeretjük mondani) *visszavigyük az ős anyaghoz, az öntött betűhöz.*

A közelmúltban, s ép úgy a jelenben is, a díszítő hatást a könyvnyomtatásban nem az eredeti anyaggal, a betűvel törekedtek elérni, hanem az ornamentekkel. Az öskönyvek között azonban gyakran megtaláljuk a dicséretes törekvést, hogy a betű egyben az egész sík felületnek — elrendezésénél fogva — dekorációja is legyen.

Ez a törekvés azonban csak itt-ott, részben sikerült, a terjedős, sok részletességgel ellátott szöveg miatt. Ez és más okok születték azt, hogy a zeg-zúgos szedéseket keret által egységessé tegyék, amely irány azután századokon át uralta a könyvnyomtatást, s még ma is egyes könyvnyomtató intézeteinkben honos, sőt kipusztíthatlannak látszik.

Ezeknél az ösnyomtatványoknál első szempillanásra, mint külön sajátosság, szemünkbe ötlük a szöveg rendszertelen tagoltsága és szétszórtága, olyan-nyira, hogy a nyomtatvány távolról szemlélve egy sűrű foltot képez, s tagoltsága által igen fárasztó-

lag hat. (L. az 1. példát.) — A fő törekvés, hogy a szemnek egy támpontot adjunk, melyen megnyugodhasson, s e támpontnak a nyomtásra szánt sík felületen mint erős, szinte egységes foltnak kell jelentkeznie, mely foltot az *összevont* mondanivalóval, vagyis a címsorok tudatos rendezésével alkotjuk.

Alkotjuk ezt a foltot úgy, hogy a térben helyesen legyen elrendezve, illetve helyezve, mert ellenesetben rosszul érvényesül, kellemetlenül hat. (L. a 2. példát.)

Tehát most már tudjuk azt, hogy nem az egyhangú szürkeségre kell törekednünk, hanem az összhangzatos, kiemelkedő folthatású elrendezésre. Tudjuk továbbá azt is, hogy a betűk, illetve sorok csoportosítása révén nyert foltoknak *arányos* elhelyezésüknek kell lenniök.

De most mit értünk *arányos* elhelyezés alatt?

Zeising A.: "Neue Lehre von den Proportionen" című művében, elve szerint ("Goldener Schnitt") az arányos felezést állítja fel mint alaptételt, mely szerint végeredményben minden szép azért kelti bennünk

a jó, a helyes hatását, mert a természet örök törvényeinek megfelelő arányos felezésben van beállítva, vagyis: az arányos felezés bármely adott egészet (*a*) akként felez két részre, hogy az egész (*a*) a nagyobbik félhez (*b*) úgy viszonylik, miként az — t. i. a nagyobbik fél — a kisebbik félhez (*a-b*). Vagyis a nagyobbik fél közép-arányosa az egésznek és a kisebbik félnek.

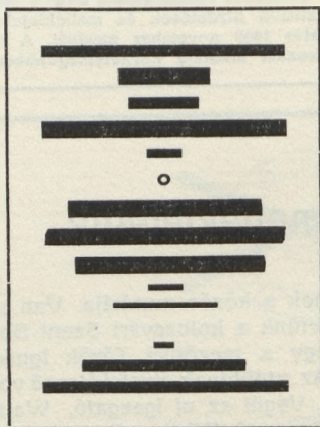
$a : b = b : (a-b)$ a számokban úgy aránylik, mint $8 : 5 = 5 : 3$.

Nyilvánvaló, hogy e számoknak eltérése a teljes pontosságtól igen csekély, tehát az érzéki észrevezésre nézve elenyésző. Tehát e számok: 3, 5 és 8 helyes fogalmat nyújtanak az arányos felezés osztási arányáról.

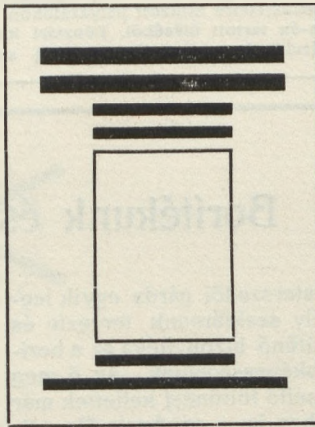
Világosabb és könnyebb áttekintés és megérthetés szempontjából ábrával is magyarázom (3. példa).

Pl. A a papirosformátum, melyet úgy nyerek, hogy két egyenlő részre felezem B vonalat, mely felezett rész képezi C vonalat, vagyis a szélességet. Miután a magasságot és a szélességet helyesen megállapítottam, C-től a B vonal alsó sarkáig D átlót húzom, melyet szintén megfelezek s mely pontból (középpont) merőleges vonalat viszek B-re, s ahol a D-ről B-re vitt összekötő megosztó vonal találkozik (E), ott az "arany metszés", vagyis arányosítás, s ha a részt megfelezem, az fogja képezni az alsó és felső margót, s hogy az oldalszéleket is megkapjam, ugyanez eljárás felviszem a szélességre s így megkapom a képlet utáni helyes elhelyezést!... (Itt azonban még számítani kell könyveknél a könyvkötői munkára s a külső széleket ennek megfelelőleg szélesebbre vesszük.)

Szóval: *a* úgy aránylik a *b*-hez, mint *b* a *c*-hez

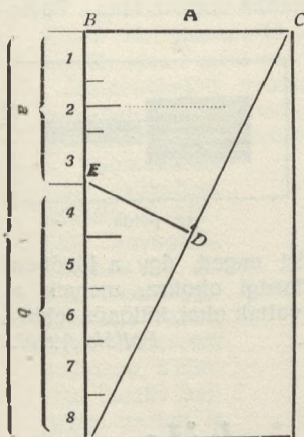

1. példa.

2. példa.

Tehát a felső a rész $\frac{3}{8}$, az alsó b $\frac{5}{8}$. E megosztás alapján (lásd *B*) elhelyezett folt helyes beállítású.

3. példa.

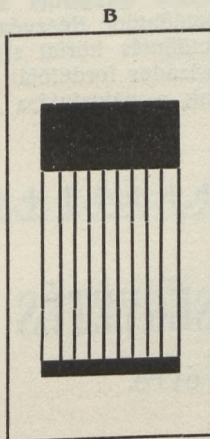
idevágólag temérdek példát felhozni, de ezekkel most nem igen foglalkozhatom, csak röviden visszatérek a Grafikai Szemlének két hónappal ezelőtt megjelent cikkére.

Ugyanis, mint az alábbi 5. példánk mutatja, cikkíró helyesnek tartja a főcím tagolását úgy, hogy abban "hegy- és vízrajzi" különös kiemelést kap az össz-cím rovására. Mert a főcím "Magyarország hegy- és vízrajzi összefoglalása", s így természetesen, lévén egyenértékű, azonos fokú betűkből szedendők. Ezenkívül tipikus példa az ősnymtatványokra, mert a széttagolással teleszórja az egész oldalt, s ez az oldal egy sűrű felületet ad. Míg ha az "arany metszés"-nek szabálya

alapján tagolom a sorokat, megkapom azt a két foltot, mely *B* ábrán alul-fölül nyert elhelyezést. S ez annál is inkább kiemelkedő, mert a keretezés által kontrasztot (fekete ellentétje fehér) kapok, mely a hatást emeli.

Most pedig térjünk át a sorok értelmi elhelyezésére.

Sok mesterszedőnk az úgynevezett "oszlopos rendszer"-nek feláldozza az összefüggő értelmet, s ezáltal elrontja az egész nyomtatványt. Lehetne

4. példa.

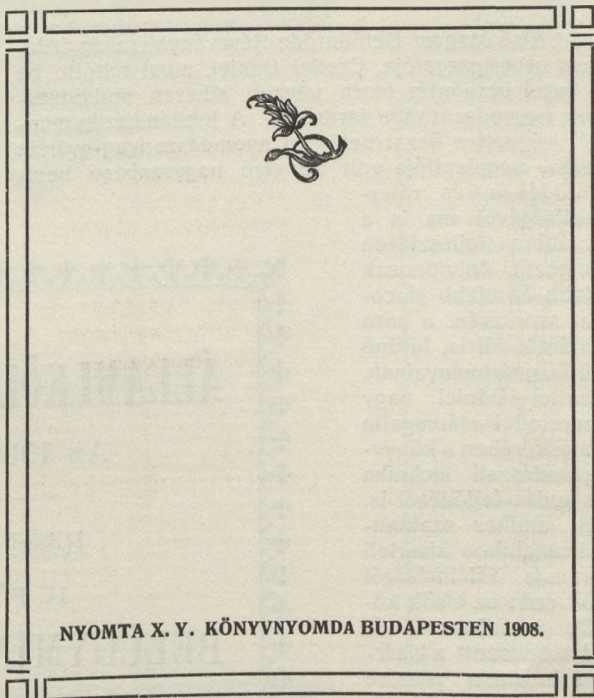
ezenkívül az az előnye, hogy az első két sorban megmond mindent, míg a másikkól ezt csak akkor tudom kihámozni, ha az egészet végigolvasom.

A helytelen sorelosztásnak és azok értéken kiemelésére egy igen jellemző példát hozok még fel, mely egy jónevű nagy könyvnyomtató-intézetből került ki, s hivatva lett volna egy díszműnek védőtökjén, címoldal gyanánt szolgálni (9. példa).

Itt is, mint az 5. példán, az a fő hiba, hogy az egyenlő értékű szavak nincsenek egyenlő fokú és képű betűkből szedve, s miután két folt: a címer és a "palotája" sor erősebben kiemelkedik a többi rová-

Magyarország hegy- és vízrajzi összefoglalása 1848-tól napjainkig 1908-ig.

Összeállította és feldolgozta Dr. Szádeczky Lajos.

6. példa.

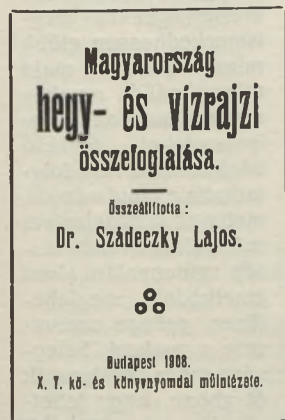
sára, nyugtalanná válik, s mint foltot értéktelenné teszi, dacára, hogy az egységességet igyekezett a szedő a kerettel megoldani.

Ha a szedést távolról szemlélem, a sorok egybefolynak, s a tuloldali igen szabálytalan foltot kapom. (Lásd a 10. példát.) Szóval a merev kerethez sehogy sem tud illeszkedni ez a megbontott oldalú folt, s ez kelti a rossz hatást.

Helyesebb megoldás a 11. példa (271. oldal).

Helyesebb már azért is, mert a sorok a fent már említett kivánalmakhoz mérten vannak megoldva, s foltban kapok egy erős négyzetet (12. példa), mely egy irányban lekötő tekintetünket.

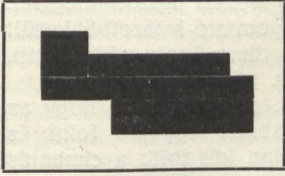
Egyelőre tehát csak ennyit az arányos osztásról és elhelyezésről, valamint a tagolt részeknek egységessé összevonásáról s foltban való elhelyezéséről.

5. példa.

sorokat, s így foltban helyezem el (8. példa), szintén komoly és a célnak megfelelő egyszerűséggel bír, s

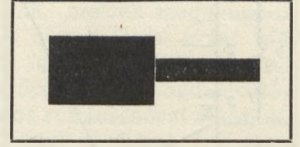
Most, midőn egészen röviden letárgyaltam a fentieket, azt hiszem, nem lesz érdektelen felemlítenem, hogy évekkkel ezelőtt már látni véltem, hogy howá fejlődik ki a ma már szinte szertelenségbe csapongó "mesterszedés", s ebből kifolyólag 1902-ben a Szakkör közgyűlése elé indítványt vittem, hogy a kormány és a Szakkör támogatása mellett állítsák fel az Iparművészeti Iskola keretén be-

10. példa.

lül szaktanfolyam a sokszorosító ipar számára, s hogy Budapesten és az ország nagyobb vidéki városáiban évenként többször nyomtatványkiállítás rendeztessék. Indítványomat azonban leszavatták, ille-

tőleg visszavonatták vélem, valószínűleg azért, mert az elfogadása gyökeres változásokat idézett volna elő a szaktanfolyamok viszonyaiban. No meg talán azért is, mert nem az akkori alelnöké volt az idea. Pedig ha ekkor eszmém megvalósul, s ily fontos dolog nem tör meg kicsinyességeken, úgy ma már rég túl vagyunk a kezdet nehézségein. De nem baj! Az idő fényesen igazolt engem, s ez mindenesetre teljes elégtétel lehet!...

12. példa.

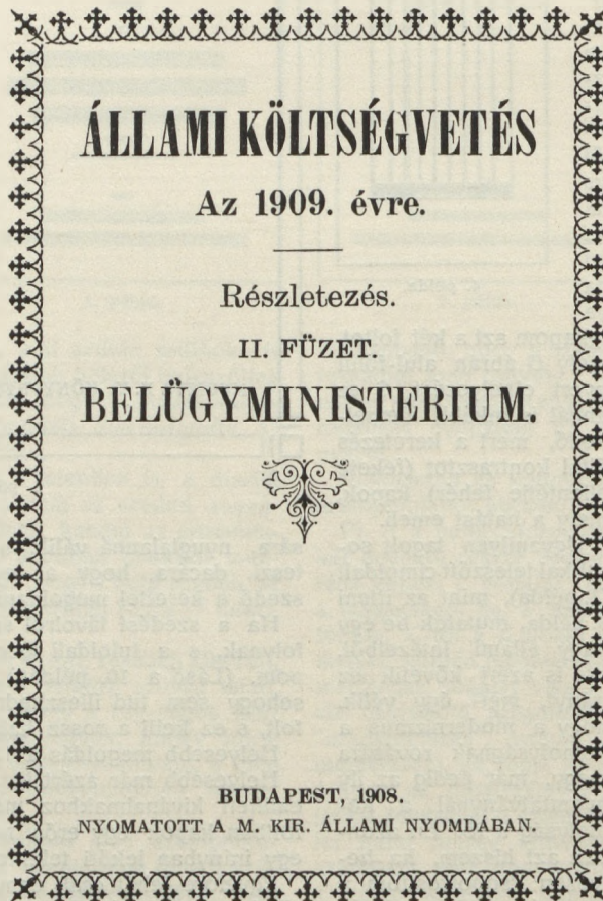
S ha a szerkesztőnk tért enged, úgy a jövőben reámutatok azokra a gazdasági okokra, melyek a művészi irány változásának voltak okai, különös tekintettel a sokszorosító iparra.

Pollák Aurél.

Czettel Dániel 25-éves betűöntői jubileuma.

Az Első Magyar Betűöntőde Részvénytársaság érdeemes vezérigazgatója, Czettel Dániel, most töltötte be a hazai betűöntés terén végzett sikeres működésének negyedszázados fordulóját. A jubiláns szép munkát végzett a hazai betű- és nyomdászanyag-gyártás terén, megalapítója volt az első nagyszabású betűöntődének, és rátermettségével ma is a továbbra fejlesztésen dolgozik, folytonosan újabb és újabb piacokat szerezvén, a haza határain túl is, kitűnő hírű gyártmányainak. Czettel Dániel nagy szeretettel támogatta hatáskörében a könnyunyomdászati technika és tudás fejlődését is. Így amikor szaktanfolyamainkon kísérleti nyomda fölállításáról volt szó: az elsők között jelentkezett, és adományozott a kísérleti nyomda részére szép mennyiségű betű- és rézlénia-anyagot; folyóiratunknak pedig kezdettől fogva állandó támogatója. Nem szabad tehát elmulasztanunk az alkalmat, hogy működésének negyedszázados fordulójakor tisztelettel emlékezzünk meg érdemeiről, s ismertessük élte pályáját, melyet a jubiláris évforduló alkalmából megjelent díszes füzet hűségesen tükröz vissza a túlsó hátsábon kivonatossan közölt érdekes sorokban.

Czettel Dániel, aki immár tizennyolcadik éve ügyvezető igazgatója az általa alapított Első Magyar Betűöntőde Részvénytársaságnak, betöltötte a hazai betűöntés körüli sikeres munkálkodásának negyedszázados fordulóját. Nem mindennapi e kiváló férfiúnak a pályafutása; hosszú munkás pályáján végigvonul a tanulni vágyás, a cselekvési erő, mely úgyszólván ösztönözte őt a szünni nem tudó munkára. Ifjú korától kezdve élt benne a vágy, hogy kiválva a mindennapiság szürke körletéből, valami nagyot s szépet alkosson. Czettel Dániel 1850-ben született Abonyban, Pestmegyében; elvégezvén az iskoláit, vágyai már akkor a mechanikai mesterségek körébe vonzották, s hogy e neki tetsző mesterségekkel megismerkedhessen, előbb mint praktikáns, majd mint önálló munkás szerzett magának nagy ismereteket. Érthető bánkódására nem folytathatta e tanulmányát, melynek segédelmével már akkor a tökéletesség színvonalára akart emelkedni; meglehetősen gyöngye szervezete s gyakori betegsége megakadályozták őt abban, hogy tehetségeit e téren tovább érvényesíthesse, s így a gazdaság-pályára lépett, hogy a szabad levegőn való állandó

7. példa Pollák Aurél "Reflexiók stb." c. cikkéhez. (Helytelen.)

tartózkodás segélyével egészségét visszanyerje és szervezetét megerősítse, ellentállóvá tegye. Egy pár év alatt reményei, vágyai teljesültek, s egészségesen, de egyúttal ifjúkori álmai és hajlamaiban is megerősödve tért vissza a fővárosba, hogy félbehagyni kényszerült ideáit most már a megvalósulás útjára terelje.

Mindenekelőtt nyomdai szaküzletet rendezett be magának 1881-ben, melynek segélyével bő ismeretekre tett szert mind a nyomdászat, mind pedig különösen

a nyomdászat-hoz szükséges sokféle kelléknek, anyagoknak, betűnek stb. terén. Nem is mulasztotta el soha, hogy ismereteit fejlessze, s minden ideális hajlamai mellett is jó kereskedelmi szellem lévén benne, csakhamar belátta: milyen nemzetgazdasági kár háramlik az országra a többek között azzal is, hogy az abban az időben már hatalmas fejlődésnek indult magyar könyvnyomdaipar rengeteg betű- meg egyéb nyomdai anyagkészletét a külföldön kénytelen vásárolni, holott itt minden kellék megvolna arra, hogy a tömérdek pénz külföldre özönlését megakadályozzuk. E fölötti töprenkedésében a vele már annakelőtte is összekötésben álló Rust J. H. bécsi betűöntő céget vette rá, hogy társas viszonyba lépve

véle, Budapesten egy kisebbszerű betűöntődét állítsanak föl. Az új vállalat eléggé virágzott is, de hát nem az volt, ami után Czettel Dániel vágyakozott. Neki ez csak szárnypróbálgatás volt. Ő egy nagyon érezhető hiányt akart pótolni, egy nagy űrt betölteni. Így történt, hogy pár évi működés után kiszabadította magát a kicsinyes vállalkozás szellemet lenyűgöző béklyóiból, s tele ambícióval, erős akarattal, teremtő vággyal rálépett a nagy alkotások terére. Minden tudása és önérzete dacára sem érezte magát egyedül elég erősnek nagyratörő tervei keresztülvitelére, és így az őt szintén jellemző okos gondolkozásával

segítő társat keresett és ezt meg is találta Magyarország grafikai iparának legtekintélyesebb, legmértőbb és legnagyobb tudású és tapasztalatú alakjában: lovag Falk Zsigmondban, akinek a személyében való nagy bizalom már néhány szavára megteremtette a szükséges tőkét, amelyből megalapították az Első Magyar Betűöntőde Részvénytársaságot, elnökeül választván lovag Falk Zsigmondot, ügyvezető igazgatóul pedig Czettel Dánielt, kinek e téren való tájékozottsága

már akkor széles körben ismeretes volt. Ez történt az 1890. évben. — Czettel Dánielnek első dolga volt külföldi tanulmányútra menni, hogy megismerkedjék a legmodernebb betűöntődei berendezésekkel s elsőrendű szakmunkásokat telepítsen be, s végül hogy megnyerje a berlini legnagyobb öntődei vállalatok egyikének közreműködését, a mire a kezdet nehézségei közt föltétlenül szükség volt. Ezt a külföldi utazását teljes siker koronázta, s hazatérvén, azonnal hozzáfogott a berendezésnek nagy munkájához, melyet bámulatos gyorsasággal befejezvé, vezetése alatt megkezdte működését hazánk első nagyszabású betűöntődéje. A magyar fővárost és a vidéket egy csapással meghódította az új vállalat kifogás-

talán gyártmányaival, s a legnagyobb nyomdák első sorban siettek állandó megrendelőiül szegődni az erős és céltudatos vezetés alatt csakhamar virágzásnak indult hazai betűöntődének. Czettel Dániel ambícióját azonban e gyors és nagy siker sem elégítette ki, az ő céljai még magasabba törtek, s így csakhamar ismét útra kelt, hogy most már kész gyártmányaival hódítson a külföldön; beutazta az egész Keletet, Olaszországot és Ausztriát, s az ez utazása közben szerzett szépszámu megrendelő feleket máig is megtartotta, gyártmányainak kifogástalanságával mintegy magához láncolván ügyfeleit. 1895-ben a már

AZ 1909. ÉVI ÁLLAMI KÖLTSÉGVETÉS BELÜGYMINISTERIUMI RÉSZLETEZÉSE.

II. FÜZET.

NYOMTA A M. KIR. ÁLLAMI NYOMDA BUDAPESTEN 1908.

8. példa Pollák Aurél "Reflexiók stb." c. cikkéhez. (Helyesebb.)

hatalmas működést kifejtett vállalatot egy újabb gyártási ággal gazdagította. Berendezte, még pedig a legmodernebb technikával, a nyomdai rézlénia-gyártást, amely szakban szintén nehéz tízezrek vándoroltak évenként külföldi gyárosok zsebébe, különösen Németország egy-két nagy cégének kasszájába, mert tudniuk kell, hogy abban az időben a nyomdai rézlénia-gyártást is csak Németországban kultiválták. Egy-két cégnek volt ez ott úgyszólván privilegiuma.

Hogy mily rohamosan haladt a fejlődés útján Czettel Dániel szakszerű vezetése alatt az Első Magyar Betűöntő Részvénytársaság, a legékesebben szólólag mutatja a következő néhány adat. A személyzet 1891-ben 34 főből állott, ma a létszám 80; az akkori 36 különféle fajtájú géppel szemben ma 90 gép áll; az anyabetűk mennyisége 1891-ben 40000 volt, most 100000; a feldolgozott anyag annak idején 45000 kilogrammot tett ki, ma már a 130000-et haladja meg. Raktárkészlete a kezdet első éveiben 10000 kilogramm volt, jelenleg 115000 kilogramm. A megrendelők száma és a forgalom az első évekhez képest csaknem megötszörösödött.

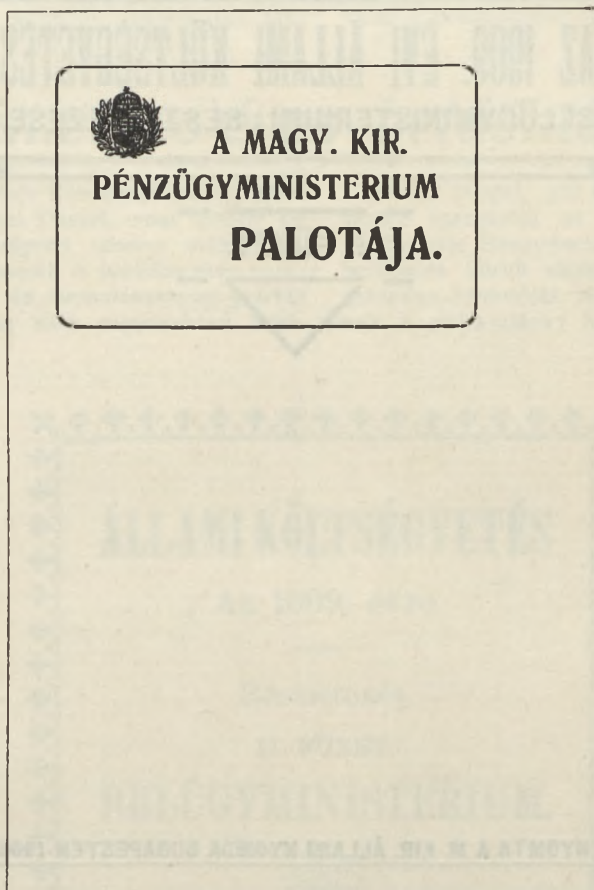
Egész sereg új fővárosi meg vidéki nyomdát rendezett be teljesen önállólag, másrészt pedig sok már létező nyomdát szerelt fel új betűanyaggal. Ilyenekül kell fölemlíteni a Grafikai Intézetet, Pátoria- és Stephaneum-nyomdát, a Pallaslexikon betűanyagát, a Magyarország című lap, továbbá A Nap, a Budapesti Napló, a Neues Pester Journal, Budapesti Tagblatt napilapok, valamint a Magyar Ipar című lap teljes berendezését, a Posner-nyomda átöntését, az "Útmutató" vasúti menetrendkönyv igen kényes természetű betű- és rézlénia-anyagának két ízben való kifogástalan szállítását, a Pester Lloyd új nyomdája részére való betű- és rézlénia-anyag gyártását, valamint számtalan fővárosi és vidéki nyomdai cégnek és hírlapnak betű- és egyéb anyaggal való ellátását; legutóbb pedig — és ez nem kis jelentőségű dolog — Czettel Dániel, illetve a vezetése alatt álló öntőde rendezte be az ifjú törökök első nyomdáját is Szalonikiban. Czettel Dániel ropant munkabírását különben eléggé jellemzi az a körülmény is, hogy az itteni hatalmas gyár körültekintő vezetése mellett még egy Bécsben fentartott és az Első Magyar Betűöntő Részvénytársasággal

konnexusban álló betűöntődének és rézlénia-gyárnak is a főnöke. — És mindezen fárasztó és minden ágában egy-egy külön embert igénylő működési kör őt nem is elégíti ki; ő neki nem ad elég munkát a folytonos szervezés, iránytudó szakvezetés, a dupla főnöki teendővel járó széles körű munkálkodás és gondoskodás; — minde bokrös teendők mellett ő maga szerkeszt és tervezi új betűgarnitúrákat; a saját rajzai szerint készült ilyen betűfajták közül már több forgalomban van és közkedveltségnek örvend. A postai bélyegek az ő felügyelete alatt készültek az állampapírokban; a betűöntődei vállalatban akárhány olyan praktikus gép működik, amelynek konstrukcióját ő

szerveztette; kitűnő továbbá duplaaljazatú szedőszekrény találmánya, mely az ólompor-képződésnek szedőinkre nézve káros hatását van hivatva csökkenteni, s mely számos kitüntetésben részesült. — Az eddig felsorolt száraz tények minden szónál szebben és jobban bizonyítják Czettel Dániel érdemeit. Nemzetgazdaságilag megbecsülhetetlen az a szolgálat, amelyet Magyarországnak tett azáltal, hogy a könyvnyomtatás fejlesztésére első sorban is szükséges betűöntést s rézlénia-gyártást a külföld legmodernebb berendezkedésének és a legújabb vívmányoknak szívnálán meghonosította, s így amíg egyrészt könnyen hozzáférhetővé tette a legkitűnőbb anyag megszerzését a magyar nyomdászoknak, addig százezreket tart benn az országunkban, olyan pénzeszegeket, melyek addig a külföldre vándorolva, föltétlenül a nemzeti vagyont csökkentették.

Íme e vasakarató és nagy szorgalmú férfiúnak rövid, vázlatos biográfiája. Egy újabb példája az ő működése annak, hogy kitartással, lelkesedéssel, ambícióval, a szunnyadó erőnek és tudásnak öntudatos fejlesztésével mennyit használhat valaki az általánosságnak.

Czettel Dániel még most is fiatalos erővel munkálkodik és még sokat várhatunk tőle; de amit eddig cselekedett, amennyi sikert eddig felmutatott, az is bőségesen elég arra, hogy nyugodt lelkiismerettel, nyílt homlokkal, büszkén vallhassa, hogy nem hiába élt; — és elég az őt ismerők és tisztelők nagy sokaságának is, hogy elismerjék az ő elévülhetlen érdemeit a hazai betűöntésnek modern formában, nagy, széles és biztos alapokon való megteremtése körül!

9. példa Pollák Aurél "Reflexiók stb." c. cikkéhez. (Helytelen.)

A sokszorosító ipar nemzetközi kiállítása.

Mikor a nyomdászati tanműhely az Iparművészeti Iskolában megnyílt, eleinte a művészek hirdette iránylevek meglepték a nyomdászokat. Elismerték az irányzat művésziességét, határozottan szépnek is tartották, de nyomban kijelentették, hogy ezt a nagyközönség meg nem érti, a megrendelő el nem fogadja.

Ismerjük megrendelő közönségünket, nem egyszerű tapasztaltuk, hogy sok esetben nagy gonddal és kiváló figyelmességgel elkészített munkánkat kellett meg-

semmisíteni, vagy legalább is elrontani a megrendelő szeszélyéből. Sokszor gondoltunk rajta, hogy miként lehetne a nagyközönséget nevelni, a jobbra szoktatni. Igen egészséges eszme merült fel abban, hogy kiállítás rendezése a közönség ízlésének irányítására igen jó hatással lenne. Az utóbbi időben a vidéki városokban rendezett előadások alkalmával a szaktársak mindenkör kisebb-nagyobb méretű nyomtatványkiállítást is csináltak, melynek az érdekessége meg tanulságos volta tagadhatatlan.

Mert hiszen a fennebb említett nevelő hatás nem pusztán a laikus közönségre vonatkozik, hanem éppen olyan, sőt tán még több tanulságot nyújt a szakembernek. Sajnos, itt Budapesten, Magyarországnak úgyszólván egyedüli nyomdász-centrumában még csak kisebb jelentőségű kiállítás is alig volt. De nem is volna célszerű kisebb kiállításokkal széjjelforgácsolni az erőket, hanem nagyobbszabású, minden tekintetben jelentőségteljes sokszorosító-ipari kiállítást kellene rendezni. Mielőtt az indítványomat közelebről megokolnám, közlöm itt annak általános tervezetét. A kiállítás fő gerincét a könyvnyomtató ipar kiállítása képezné, minthogy manap éppen a sokszorosító iparnak ez az ága a legjobban van elterjedve.

A könyvnyomtató ipar kiállításának két csoportja lenne; egyik csoportot a kész válogatott nyomtatványok kiállítása képezné, melyben külön kerülnének bemutatásra a segéd- és inasmunkák, külön az egyes cégek termékei; a második csoportot a technikai eszközök kiállítása tenné ki. Mindkét csoportban nem csupán a jelen, hanem a múlt is kiállításra

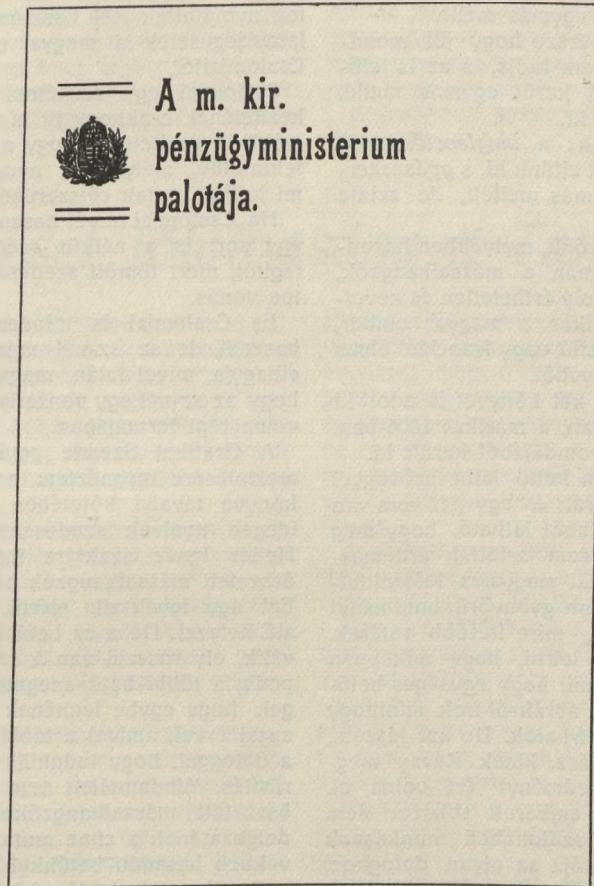
kerülne, hogy így a jelen és múlt egymás mellett bemutatva, hatása még jobb lenne. A régi nyomtatványok és könyveknek nagy csapata van szanaszét az országban és az ilyen mű kiállítás szükséges voltát mi sem bizonyítja jobban, mint az például, hogy majdnem minden nyomdász hallott már a Korvinákról, de alig van néhány, aki látott is ilyet. Pedig igen sok tanulás meríthető az ősi nyomtatványokból és kézírásokból. A régi gépek és eszközök kiállításának

érdekessége pedig nem szorul bő indoklásra. Nagyon sok régi, szinte ereklyeszámba menő ilyen tárgy van nálunk; hogy példát említsek, ilyen a csíkszentsomlyói zárda régi faszajtója és eszközei, Honterus sajtója Brassóban, a Franklin régi sajtója stb. A modern technikai haladást is láthatni valóban fenéséges látvány lenne; tessék együtt képzelni a különtéle rendszerű szedőgépeket, a modern — nálunk még alig ismert — nyomtató gépeket, az önberakó készülékeket, ujabbféle sokszorosító eszközöket, amelyek a mozgatható betűn alapulnak és nálunk még majdnem ismeretlenek, ilyenek például az amerikai Multograph, Adressograph stb. stb., melyek még mind veszedelmes versenytársakká is lehetnek.

A könyvnyomdászati ipar köré csoportosulna a többi rokon iparág: betűöntés, litográfia és könyvkötés, fotográfia, acélmetszés stb. Mindez szintén olyan csoportozatok-

ban, mint a könyvnyomtató ipar, azaz jelen és múlt egymás mellett. A régi sokszorosító eljárások közül e csoportba tartoznának a fa- meg rézmetszés is, a jelenkori sokszorosító módoknak pedig úgyszólván százai is. Persze egy ilyen kiállítás szűkebb keretekben meg nem fér, ehhez nagy tér, nagy erő — és nagyon sok pénz kell, de kellő eréllyel mindez könnyen elérhető, és pedig csakis a rokonirányzatú testületek, egyesülések és érdekkörök bevonásával. Mindenesetre a Szakköré a kezdeményezés érdeme. A szaktársakat pedig arra kérem: szóljanak hozzá minél számosabban amaz indítványomhoz, hogy: *rendezzünk nagyobbszabású nemzetközi sokszorosító-ipari kiállítást.*

Augenfeld M. Miksa

11. példa Pollák Aurél "Reflexiók stb." c. cikkéhez. (Helyesebb.)

Az összetett mássalhangzók egyszerűsítése.

Még mielőtt továbbmennék, egynéhány szót idézek, melyeknél több mássalhangzó kerül egymás mellé olyanformán, mint az összetett mássalhangzónál. Ilyen szavak az *igazság*, *nehézség*; ezeknél ép úgy egymás mellé került a *z* és *s*, mint mikor *zs-t* írunk.

De sokszor előfordul az is, hogy olyan szavak a legnagyobb zavart okozzák az idegenek, illetve tanulóknak előtt, melyek egyformán íródnak, de nem egyformán ejtetnek ki. Ezek közé tartozik *meggy*, *faggyú*, *ruggyanta*, míg az elsónél dupla *gy-t* mondunk, az utóbbinál a *g-t* külön mondjuk, pedig egyformán egy és ugyanazon betűk kerülnek egymás mellé.

Mi, akik már megszoktuk, persze hogy jól mondjuk ki, de aki nem tanulta, nem tudja, s az is előfordul, hogy három-négy betű kerül egymás mellé, pedig csak kettőnek mondjuk ki.

Ilyen szavak közé tartoznak: a *meglepetésszerű*, hol három betű van, de kettőt ejtünk ki, s *gyászszertartás*, hol négy betű van egymás mellett, de szinte kettőt ejtünk csak ki.

És van még számtalan oly szóknak, melyekben hasonlóan kerülnek össze egyformán a mássalhangzók, melyeket ha idegen olvas, ép oly érthetetlen és nevesítéses szavakat ejt ki, mint mikor a magyar ember, ki nem tud más nyelvet, németül vagy franciául olvas latin betűkkel nyomtatott könyvből.

Révay Miklós nyelvészünk két könyvet is adott ki e tárgyról. Az egyiket 1803-ban, a másikat 1806-ban. Mindkettő Trattner Mátvás nyomdájából került ki.

Csak az a kár, hogy mind a kettő latin szöveggel van ellátva, kivéve hol az ábrák és egy pár vers van bemutatóképpen magyarul. Ebből látható, hogy még akkor saját nyelvünk úttörői sem tartották érdemesnek, hogy ezt a becses munkát magyarra lefordítták volna. *Hunfalvi Pál* azonban gyönyörű tanulmányt írt róla a Magyar Nyelvőrben, mire később rátérek.

Most csak azt akarom itt leírni, hogy miképpen akarta Révay Miklós megoldani, hogy egységes betűink legyenek. Persze csak az ábrákról írok, minthogy a szövegről, mely latin, nem írhatok. De azt hiszem, ha akkor akadt volna nyomdász, kinek Révay megmagyarázta volna, talán eredményt ért volna el. Hanem sajnos, hogy a tudós emberek sokszor nem akarják belátni azt, hogy a szakmabeli munkásnak is van valami hozzászólni valója az olyan dologhoz, melynek nemcsak tudományos, hanem szakbeli részét is tekintetbe kell, hogy vegyék.

Révay ugyanis egyforma jeleket használt, csak az volt a különbség, hogy a *cz*-nél felül használt a *c-n* kis kihajlott vonást, a *cs*-nél meg alul használta ugyanazt a vonást.

A *g*-nél szintén felül használt ugyanolyan kis görbe vonást, míg a többi betűkhöz mindegy alul használta azokat a vonásokat, mint a *g*-nél, melyek az *γ*-t voltak hivatva helyettesíteni.

Az *sz* helyett meg a német *β*-t használta.

Már magában az egyforma jel szerintem nem a legcélszerűbb, mert a *c*-nél például gondolkodni kellene a tanulóknak, hogy *cs-t* vagy *cz-t* mondjon-e addig, míg erősen a fejébe nem veszi, hogy minek mondja a *c*-t, ha alul lát jelet és minek, ha felül.

Meg a többinél, hol az *γ*-t helyettesíti a vonás, úgy tűnik fel, mint valami idegen, szokatlan és kölcsön-

kért holmi, mint például a horvát *č*, vagy más, melyhez hasonló már van.

Még egyszer is mondom: kár, hogy nem magyarul van az egész könyv, és érdemes volna, ha csakugyan lefordíttatná a Muzeum, ha már nem is nyomtatásban, legalább írásban, mert nyomtatásban rengeteg pénzbe kerülne, de kézírásban megérdemelné.

Minthogy roppant érdekelt a dolog, s a Muzeumban nem találtam hasonló bő ábrákkal ellátott munkát, elmentem az Akadémia könyvtárába, hol szintén találtam egy kis füzetet, mely az egységesítéssel köti össze a célszerűséget. Ezt a füzetet Balassa-Gyarmaton nyomtatták Kék Lászlónál 1859-ben; címe: "Vázlatos jegyzetek a magyar nyelv és helyesírás körül. Csalomjaitól."

Csalomjai egy rézsútos vonást használt a betű kezdeténél, csak hogy itt is bebizonyosodott az, mit előbb is említettem, hogy a szakbeli részt nem vette tekintetbe, melyet mi nyomdászok tudunk csak, s mi tudjuk annak célszerűségét megítélni.

Ha Csalomjai tervét használnók, képtelenek volnánk egy sort is a nélkül szedni, hogy ne használnánk tagítót, mert tömött szedésnél menten letörne a rézsútos vonás.

És Csalomjai is minden betűnél egyforma jelet használ, de az *sz*-nél már megakadt és ennél azt elhagyja, mivel talán maga is képtelennek tartotta, hogy az *sz*-nél egy vonás is elférjen és ez megmaradt volna régi formájában.

A Grafikai Szemle egyik szerkesztőjének figyelemztetésére megnéztem a Magyar Nyomdászok Évkönyve tavalyi kötetében megjelent "Útmutatás az idegen nyelvek szedéséhez" című cikket, melyben Heller Ignác szaktárs foglalkozik azzal, hogy az összetett mássalhangzók betűit minél összefűztesse. Ezt úgy igyekszik elérni, hogy az *γ* végét a betűk alá helyezi. De a *cs* betű egészen fölismerhetetlenné válik, oly rosszul van a *c* és *s* összehozva. Különbözik pedig a többi betű megmaradna, azzal a különbséggel, hogy egybe lennének öntve. Heller szaktárs is azzal érvel, amivel a többiek, kik eddig foglalkoztak a dologgal, hogy tudniillik célszerű volna az egyszerűsítés. Mindamellét nem ad külön, önálló alakot az összetett mássalhangzóknak. Különbözik is ő, mint dolgozatának a címe mutatja, inkább az idegen nyelvekben használt betűkkel foglalkozik.

Ezután rátérek Hunfalvi Pál egyetemi tanár fejtegetéseire és ábráira; ő szinte foglalkozott ezzel a dologgal és a Magyar Nyelvőrben kétszer is próbálkozik ennek célszerűségéről olvasóit meggyőzni.

Szintén ábrákkal, illetve betűkkel igyekszik utat törni az egységesítésnek és Révay Miklóshoz hasonló betűket ajánl, azzal a különbséggel, hogy *γ* helyett már hiányjelfélét használ, de az *n* fölé már vesszőt, illetve ékezetet.

Hunfalvi nagyon szépen ír Révay Miklósról, kiről Simonyi Zsigmond dr. egy ízben írhatott is valami megjegyzést. Simonyival szemben Révaynak úttörő eszméit pártolja.

Azt hiszem, talán nem lesz érdektelen, ha majd röviden megismertetem, amit Hunfalvi ír erről az eszméről, melynek én nem tudományos, hanem szakbeli részével foglalkozom. De ezt az ismertetést már csak a jövő füzetekre hagyom. *Varga Antal.*

Miképp tisztogathatjuk legjobban a rézléniát?

A következő sorokat kaptuk egy vidéki szaktárstól:

E lap áprilisi füzetében D—s J—s aláírással megjelent cikkre: "Miképpen tisztogassuk a rézléniákat?" választ illetve helyesebb eljárási módot nem küldött be senki, mit az eddig megjelent füzetekből konstataáltam. Hogy a rézléniák tisztogatása kényelmetlen és nagyon fáradságos munka, igazat kell adnom D—s J—s szaktársamnak, valamint abban is, hogy kevés ama nyomdák száma — különösen vidéken — hol a rézléniák tisztogatását ismerik, vagy ilyennek létezéséről hallottak volna.

A piszkos, poros rézléniának terpentinben való áztatása huszonnégy vagy ennél több órán át: igazán háládatlan dolog, miután ez nem vezet és nem is vezethet eredményre, mert magának a terpentinnel nincs annyi oldóképessége, hogy a léniára ragadt piszkot föloldhatná.

A rézléniatisztogatási eljárást többféleképpen próbáltam meg, de kielégítő eredményre csak az alábbi vezetett, mely a fenténél aránylag sokkal olcsóbb is.

A tisztogatási eljárás a következő: Tíz liter fölforralt, de kihűlt eső- vagy folyóvízbe negyedkiló gyári lúgpórt hintünk, s ezt jól megkeverve fél óra hosszat állni hagyjuk. E lúgból annyit mérünk egy lehetőleg zománcozott edénybe, hogy abban a tisztogatás alá kerülő piszkos rézléniák elmerülve legyenek. A léniákat a lúgban négy-öt óra hosszat elmerülve, szét-szórvva hagyjuk állni, s ez idő alatt egyszer átfordítjuk. Az idő letelte után a léniákat a lúgból kivesszük és egy ronggyal egyenkint letöröljük; a piszkos róluk minden utólagos dörzsölés, vagy egy másik léniával való levakarás nélkül leválik.

Eljárásumat egész bátran ajánlhatom a szaktársak figyelmébe.

Lencse Antal.

Galamb József fölolvasása a Tanműhelyben.

Galamb József úr, ki könyvkötésben kezdte a pályáját, s a kereskedelmi minisztérium támogatásával a lipcsei grafikai akadémián iparművésszé képezte ki magát: érdekes fölolvasást tartott a novemberi havi ülés keretében a tanműhelyi helyiségben. Fölolvasását itt közöljük, megjegyezve, hogy legközelebb Galamb úr eszméit megtestesítő gyakorlati példákat is mutatunk be:

Igen tisztelt uraim! Először van szerencsém, hogy megjelenve önök előtt, a művészies könyvnyomatás előreviteléhez hozzájáruljak. Nem vagyok szónok, sőt hazamos külföldi tartózkodásom tán kiejtésem hátrányára lesz, de ép e külföldi tanulmányom száz lázas álma késztet, hogy mégis síkra szálljak, mert jobb, ha még korai egy gyöngye ember hangja, mintha már késő egy erőse.

Tekintsünk bárhova a nyomtatás változatos mezején: szétfürészelt, egész ornamentum nem összeálló részeivel találkozunk. Itt nagy, aránytalan teste üti agyon a szedést, ott sötiét foltja teszi vízenyőssé azt. A sok csonka, agyonvagdalt dísz, az egész e lemettszett részei a szánalom és fájdalom érzését keltik, mert nem természetesek.

Szegény nyomdász, ki habozva állsz műved előtt: érzed, hogy itt-ott hiányzik, kellene valami, s hiába keresel oda illő részeket. A máshoz készült rajz sehoggy sem illik a szedés szövetségéhez, a szedéssel sehoggy sem harmonizál. De még örülhetünk, ha annak a máshová tervezett dísznek, képnek lekanyarított darabja nem perspektívikus, nem ugrasztja ki a síkban mozgó betűket, vagy nem sülyesztli be az értelem rovására. A modern nyomdász érti, hogy e baj a terjengős, dagályos dísz alakíthatatlanságában rejlik. Így áll ez akkor, ha különben tán értékes a dísz, ha művészetileg tán meg is állja helyét. Mint áll ez akkor, ha — mint rendszeren — művészetlen is?

Igen tisztelt uraim! Nem ütköznek meg kijelentéseimen, melyek közül nem egy tán kissé merész, ha ez utólréhetetlen, fantasztikus csodabogarak gyártásának kulisszái mögé nézünk. Megtaláljuk a százszámra tervező tucat-művészeket vásári dolgaikkal.

E potom árért szerzett díszítéseket aztán az öntödék elmetelik, összeragasztják, fúrják-faragják s isten bocsássa meg vétkük, nagy hűhózó reklámmal — persze ismét potom árért — a dísz hiányát érző, dísz után vágyakozó nyomdászok közé dobják. Ezek után ne csodálkozzunk, ha a dísz jelleme a keletkezésére üt. Mert lehet kívánni, hogy a pénzvágy és izléstelenység gyermeke ne pénz-zsebelő, idealizmust ööl legyen?

S nekünk ezek közt kell élnünk! Mi, kik lelkesedünk, rákényszerítve a hamisság állandó társaságára, izlést metelyező érintkezésére.

Igaz örömünkre lehet, hogy akadt már művészekből és nyomdászokból Czakó Elemér dr. úr vezetése alatt oly iskola, mely nemcsak hogy hivatva van rá, de végzi is a nyomdászat-nemesítő munkáját. A művészet és nyomdászat házassága s a jövő nemzedék oktatása lebeg teremtő szemük előtt. Mert csak a helyes vetés termi meg igazán gyümölcsét.

Nézzük csak a cseheket: nemes lelkesedésük, embernevelésük tanoncoktatásukat a Németországi fölé emeli.

És az angolok, kik éretten felfogták, hogy a szükségét, célszerűt, mely a művészet első s legigazibb csírája: megoldva a régiéknél találjuk legszebben.

Mert hányszor látja a nyomdász, érzi, itt valami hiányzik; hányszor látja, hogy itt egy fehér folt kellene, valami elválasztó, összefoglaló, vagy valamilyen nyugpont. A szükség igen gyakran kíván a szöveg közé egy-egy foltot, egy-egy kis legyet vagy foltosorozatot.

Mi felel meg a szükségnek, mi rokon a betű karakterével? Mi felel meg az egymás mellé szedett betű szövés-képet kiadó jellemének, ha nem a vele rokon, miután egymás mellé szedhető, a betű, tartalom, papír, szóval a nyomtatás szelleméhez alakítható elemek viszonya? S mi felel meg a belső harmóniájához, a külső, a ruha díszítésében, a könyvkötés, a bélepapír dekorálásában, ha nem szintén az elem?

Nem ilyen elem-e, ily harmónikus szövés, az ismét-

lődő, egymáshoz simuló levelek a fa koronáján? Nem ily elem-e az apró virágfoltok egységbe-olvadása, a mező virágos pázsitja? Az elemek e szabálytalansága a legszebb, legművészebb, de legnehezebb is.

A művészies csinját kutató lélek azért már korán nem elégedett meg ezzel; a biztos könnyebbség kedvéért s a kevésbé művész-lelkek számára egyes, maguktól érezhető szabályokra bukkant.

A primitív emberek már az elemek megválasztásánál előszeretettel az egyenes vonal s geometriai figurák szabályos játéka felé hajolnak. A négyzet, háromszög, pont alapelemeket megtaláljuk a művészet történetén végig. De lehet elem minden már önmagában is teljes (stílustalan) rész, egy kis virág, ép úgy mint egy fa.

Egy elem magában legfeljebb tetszetős. Legalább két, sőt három helyének, alakjának, foltjának egymáshoz való viszonya ad csak valamelyes művészi ritmust. E ritmus lehet elemek, vagy már ritmusos elemcsoportok viszonya.

E viszony ha figyeljük, látjuk: egyes elemek szabályosan ismétlődnek le, fel, oldalt vagy részút, mint az óra ketyegése, vagy a gép kattogása. Mások hullámosan ismétlődnek, mint a tenger vizének játéka. Vagy bizonyos geometriai szabály arányában helyezkednek el, mint a hópehely. Vagy szabályos ellentéttel emeli hatását, mint a fa ága. Itt szabályos növekedésükben, ott fogyásukban rejlik a ritmus. Itt a rajz, a folt rejtett szimmetriája függőleges vagy vízszintes tengelye körül nyújt egységet, vagy diagonális ferdeségük. Ezek nem kérlelhetetlen szabályok; nem művészi mindjárt, mihelyt valaki így dolgozik, csak

tulajdonságukkal, alkalmazásukkal érhetjük el egy elemcsoport, sorozat, keret egységét. Elérhetjük valami hiány pótlását, valami ellensúly szükségét. Elérhetjük, hogy a gondolatnak ügyes nyugvópontot ad. Elérhetünk vele jó kiindulási támpontot; összejátszó, a fontosabbra figyelmet felhívó, reklámhatású elem elrendezését. Szükség volt, hogy megértjük, az elemkeretek összetartó és szétválasztó tulajdonságának megismerésére. Ha még ezekhez hozzávesszük a színek ismert hatását, megértjük, hogy valami miért van ott, holott a tartalom (nem a művészi tartalmat értem) megértésére talán nem is okvetlen szükséges, s miért nincsenek a darabos figurák. Miért van ott, holott annyi időt rabol.

Igen tisztelt uraim! Elértünk a legkényesebb ponthoz, elértünk az idővesztés kérdéséhez, mely egyedül lehet bűne az elemeknek. De az idővesztés nem pénzbeli veszteség is, ha annyi művészi kárpótlást adhat.

Végül kérdem, ha szép, ha annyi artistikusát nyújthat, ha azonos a betűszedés tulajdonságával, ha követelményeihez úgy tud simulni, s ha a művészi tehetőség érvényesülésére annyi teret enged, vajjon nem-e ítéljük "zeug"-ba dobásra a szükséghez nem alkalmazható, a tehetségnek semmi tért nem nyújtó csonka figurákat? Vagy talán ép e szabad alakítás nincs igénye a művészileg hátramaradt nyomdász-lelkeknek, talán ép e művészi kifejezhetőség? Mert igaz, mit is fejezzen ki az, akinek nincs mit kifejezni. S ez esetben meghajtom fejem, mert ez esetben tényleg az az elemek művészi alkalmazása, aminek ők ma is tartják: haszontalan időpazarlás és lábatlankodó töltelék.

Apró jegyzetek a papir-ismeretek köréből.

A papirosgyurma készítésének módja.

A papirosgyurmának, vagy francia szóval "papier mâché"-nak (szó szerint annyi mint rágott papiros) mind szebb lesz a használati köre. Ma már házakat is építenek belőle, sőt elég jó sikerrel próbálták meg vasuti kocsik kerekeinek meg ágyúknak papirosgyurmából való készítését is. A papirosgyurmának alapanyaga néha foszlatott rongy avagy cellulóza, de leggyakrabban enyves kaolin avagy kréta, amelyhez kis mennyiségű papiros-anyagot kevernek. A gyurma azonban így még mindig elég puha volna, úgy hogy körömmel könnyen benyomható. Ha tehát keményebbé, mondjuk fakeményességűvé akarják tenni, ezt azzal érik el, hogy cinkklorid-oldatot kevernek hozzá. Minél sűrűbb a cinkklorid-oldat, rendszerint annál keményebb lesz a gyurma. Hogy a rugékonyságát emeljék, gyakran egyéb anyagot is kevernek hozzá.

A papirosgyurmának elég nagy a tartóssága, különösen ha olajos festéssel a pórusait mintegy eltömik, hogy nedvesség ne szívódhassék föl a belsejébe.

Ujabb papiros-nyersanyagok keresése.

A papiroskészítéshez használt faanyag nagymérvű drágulása az érdekelt köröket már régebb idő óta arra készíti, hogy olyan pótlóanyagról gondoskodjanak, mellyel a faanyagot helyettesíteni lehet. Az Egyesült Államokban ezt a feladatot maga a kormány vállalta magára. A washingtoni Agricultural Depart-

ment iparkémiai osztálya már évek óta igen jelentős kísérleteket végez abban az irányban, hogy a faanyagot valamely más, tömegesen előforduló növényi anyaggal, rizsszalmával, lennel, kenderrel, tengericsutkával stb. helyettesítse. Ipari szempontból az utóbbi anyag nagyon jónak látszott, mert összetartó, jó masszát adott, melyből az Egyesült Államokban használt újságpapiros-hoz hasonló minőségű olcsó papirost lehetett előállítani. Az előállítási költségek szempontjából azonban az új anyag egyáltalán nem mutatkozik gazdaságosnak, mert a csutkának tonnája az Egyesült Államokban öt dollár; összegyűjtése elég költséges; szállítása, tekintve aránylagos könnyűségét, drága és végeredményben csak súlyának három százalékaig lehet belőle papirost készíteni. Így ez a papiros éppen olyan drága, mint a faanyagból készült papir, melyhez a fa tonnánként nyolc dollárba kerül. Több sikerrel kecsegtet a lennek a papirosgyártásban való felhasználása, amely az eddigi tapasztalatok szerint jó minőségű és olcsó nyomdapapirost ad. Az Agricultural Department erre vonatkozó vizsgálódásainak végleges eredményét még nem tette ugyan közzé, kísérletei azonban máris mindenfelé élénk érdeklődéssel találkoznak, sőt több amerikai gyár már kísérletet is tett e rendszernek gyakorlati bevezetésére. Hogy különösen az Egyesült Államokban nagyon szükséges a fát helyettesítő anyagnak a megtalálása, azt eléggé bizonyítja az a körülmény, hogy a papirosgyártásban használt fa átlagos ára 1905 óta 5'56 dollárról már nem kevesebb mint 8'17 dollárra emelkedett.

Könyvismertetés és egyéb apró közlemények.

Mesterszedő szaktársainknak különös figyelmükbe ajánljuk a 283. oldalon közölt pályázati hirdetést.

Nyomdász-Évkönyv és Uti Kalauz 1909-re.

Lapunk múlt számának nagy anyaghalma miatt kénytelenek voltunk e pompás kis könyvről szóló referadánkat erre a füzetünkre halasztani. Abban a tudatban tettük ezt, hogy a referadánk nem veszti el idősrőségét, mert hiszen a könyv megvan úgy szólván minden magyar könyvnyomató kabátja zsebében; mi legalább nem igen tudunk elképzelni nyomdász-embert, aki ne találná e rendkívül hasznos könyvecske megszerzését magára nézve okvetlenül szükségesnek. — A könyvecske, úgy látjuk, megint vastagabb lett valamivel. Elül az ügyes beosztású naptári részt látjuk benne, majd az érdemes szerkesztőnek, Lerner Dezső szaktársunknak tömören megírt előszava következik. Az ezután következő cikk a bizalmi férfiak köteleességéről szól, és Szenzenstein Ignác írta, elnyerve véle a Szakegyesület ötvenaranyas pályadíját. Maraszi József szaktársunk "Az újság" címmel tömördek történelmi adatot foglalt össze, nagy élvezettel szövegelve a történelmi dolgok iránt jobban érdeklődő nyomdászoknak. Schwartz Ármin a műveltségnek könyvek útján való terjedéséről írt okos dolgokat. Gondos Ignác a gyorsírászat multjából közöl ténylegre méltó adatokat. Lerner Dezső szaktársunk az év történéseit igen tömören, mindamellett élvezetesen adja elő. Az igen értékes statisztikai részt szintén ő állította össze; megtudjuk ebből, hogy Budapesten 201 a nyomdák száma, közülök 198 az árszabályhú nyomdák száma. E nyomdákban összesen 2381 dolgozó és 122 szedő-korrektor, valamint 510 gépmester és nyomó eszköz. A segédek 96 százaléka árszabályt fizető nyomdákban van foglalkoztatva. A vidéki nyomdák száma 770, 2202 szedővel és 474 gépmesterrel. A szedőknek 92, a gépmestereknek 90 százaléka dolgozik minimumos avagy ezen fölül való díjazásért. Statisztikai táblázatok, különböző árszabás-szövegek, békéltető-bizottsági útbaigazító, kilövési táblák, elsődleti, n-számítási, munkadíj-, kézirat- s papírmennyiség-kiszámítási és szorzási táblák, egyesületi tájékoztató egészítik még ki a vászonba kötött csinos könyvecske tartalmát. Majd az útikalauz rész következik, amelynek haszna vándorútra kelő fiatal szaktársainkra nézve megbecsülhetetlen. — Mindent összefoglalva, becsületes, derék munkát végzett Lerner szaktársunk a Szakegyesület évkönyvével, méltót a kulturális missziót teljesítő hatalmas egyesülethez.

Boldogult Tichy Ákos szaktársunk könyve.

Mindnyájan kegyeletes emlékezetünkben tartjuk Tichy Ákóst, a Szakkör egykori titkárát és a Magyar Nyomdászok Évkönyvének egykori szerkesztőjét, ki a szépirodalom terén is jelentékeny sikerrel forgatta a pennáját. "Megigézett férfi" címmel önálló műve is jelent meg, s a napi sajtó igen dicsérte érte. Közülünk sokan megszerezték emlékül Tichy e sikerült alkotását, melynek anyagi eredménye segítségével az özvegy szép sírkövet állított korán elhunyt tehetséges szaktársunk sírja fölé. Minthogy e munkából Tichy Ákos özvegyének még van néhány példánya, általunk kéri a szaktársakat, hogy akik áldozni akarnak Tichy Ákos emlékének, vegyék meg a hátralévő példányokat, melynek eladási árát ismét csak az elhunyt sírjának mindenkor jókarban tartására akarja fordítani. Hogy pedig könnyebben juthassanak hozzá szaktársaink: a meglehetősen csinosan kiállított munka füzve a 2 koronás bolti ár helyett 1 korona 20 fillérért rendelhető meg szerkesztőségünkben. Ajánljuk az ügyet szaktársaink figyelmébe.

A Hirsch-alapítvány kamatainak szétosztása.

A Franklin-Társulat nyomdai szakszemélyzete által érdemes igazgatójának nevére létesített Hirsch-Lipót-alapítványnak a kamatait, melyek minden évben Lipót napján kerülnek szétosztásra: ez évben ismét négy intézetbeli rokkant betűszedő élvezte, nevezetesen Juhász J., Horzényi F., Erényi F., László D.

Könyvkötő és Rokon Szakmák Évkönyve.

Ilyen című 320 oldalra terjedő vászonkötéses könyv látott a minap napvilágot. Négy darab színes nyomat is van benne, s a kiállítását általában eléggé csinos. A tartalma meg éppenséggel úgyesen van összeállítva, s még a nyomdász-embert is kiválóan érdekelheti, mint az a következő tartalomjegyzékből is kivehető: heti előjegyzési naptár; budapesti, fiumei, miskolci, nagykanizsai, helyi, temesvári könyvkötők hivatalos árszabálya; bordíszművegyek és dobozgyári alkalmazottak hivatalos árszabálya; nürnbergi könyvkötő-kongresszus; egyesületi tájékoztató; külföldi szak-

iskolák; hivatalos címtár a könyvkötői és rokon szakmákból; a most érvénybe lépett új végrehajtási novellának az ismertetése. A könyvkötői árszabály ismeretére a kalkulációval is foglalkozó könyvnyomtatónak gyakran multhatatlanul szüksége van, s már csak ezért is melegen ajánlhatjuk az érdekeltek figyelmébe ezt a könyvet. De jó hasznát vehetjük alkalom adtán a benne foglalt címtárnak is. A könyv ára különben 1.20, postán küldve 1.30 koronára; megrendelhető a kiadóhivatalban: Rókk-Szilárd-utca 41.

Berger és Wirth kő- s könyvnyomdai festékgyárai

Értesítettek arról, hogy budapesti Márton-utcai festékgyárak (azelőtt Kurzweil János és Társa) vezetésére Walter Ernő szaktársunkat igazgatói minőségben szerződttették. Mi csak gratulálhatunk a szerencsés választáshoz; Walter szaktársunk egyénisége és sokoldalú tapasztalatai előre is biztosítják a gyár új sikereit.

Mihalkovits Ferenc ötvenesztendő jubileuma.

A Budapesti Hírlap nyomdájának személyzete január hó 3-án ünnepeli öreg szaktársának, Mihalkovits Ferencnek az ötvenéves nyomdász jubileumát. Az ünnepély színhelye a Kovács-féle vendéglőnek (Tavaszmező-utca 7, azelőtt Morbitzer) külön terme.

Jakab Ödön költeménye a nyomdász haláláról.

Az Erdélyi Híradó egy régebbi évfolyamát lapozgatva, megkapó költeményt találtunk benne "A nyomdász halála" címmel. Jakab Ödön írta, az erdélyiek koszorús költője. Azt hisszük, szívesen veszik szaktársaink, ha itt leközzöljük ezt a szép költeményt:

Egy nyomdász halt meg — olvasom
Néhány sorban egy hírlapon;
Sokáig szedte a betűt,
Míg elfáradt és lefeküdt.

Kinek kezén sok eszme kelt
Életre, míg bús napja telt;
S kinek szorgalmán sok helyre
Embernek hízott hírneve:

Maga sötéten, névtelen
Gázola át az életen,
S múlásáról is szűk szavak
Alig pár sornyit mondanak.

Koporsójánál nem követ
Nagy jajgatást el nagy tömeg;
Felejtés várja halmvait,
Mintha nem is lett volna itt.

Csak egy pár meghitt jó barát
Virrasztja szunnyadó porát:
Fejfáján rövid életű
Nevét őrizvén pár — betű.

A földrajzi tulajdonnevek leírásának módja.

A genti geográfiai kongresszuson egy oly kérdés került ismét felszínre, mely már évek óta sürögös elintézésre vár, s különösen a póstai forgalomra nézve bír nagy jelentőséggel. Ugyanis a geográfiai elnevezések egységesítéséről van szó. Ma még minden nemzet úgy ejti ki az idegen országok helységneveit, amint legkényelmesebbnek találja, s így aztán nem is csodálható, ha ebből valóságos bábeli zavar keletkezett. Így aztán megeshetett az — a Corriere della Sera példája alapján — hogy egy angol kereskedő, aki levelét "Venize (Italy)" címezte, azt visszakapta, azzal a megjegyzéssel, hogy "Venize" nevű helység Olaszországban ismeretlen. Pedig hát "Venize" és "Venance" közt van ha nem is sok, de legalább egy kevés hasonlat. Sokkal nehezebb volt egy "Leghorn"-ba címzett angol levélből kifundálni, hogy hová szól. Nem is volt csekélység annak a megállapítása, hogy "Leghorn" alatt az illető angol az olasz Livornót érti, s bizonyos igaz az is, hogy ilyen tudást nem szabad minden póstahivatalnoktól megkövetelni. — Az ilyesmi igen kemény dió a póstahivatalnoknak, de sokkal-sokkal keményebb még ennél is a török és macedon elnevezések sokasága. Senki sem tudja, hogy: Iskander vagy Ickhobodia, Skadia vagy Scutari, Monastir vagy Bilolia, Üsküb vagy Scoplie, Rusciuc, Riushchuk vagy Rouchchukot írjon e levelére, hogy az biztosan érjen oda, ahová ő, a feladó óhajta. Ha már rossz és rosszabbról beszélünk, úgy már a legrosszabbat is fel kell említeni, s ez határozottan az exotikus nevre vonatkozik. Hogyan címezzük leveleinket: Karaki, Caraci,

Kurachee vagy Karatschi, ha azt akarjuk, hogy az anglo-indiai székvárosba, Bombayba kerüljön, amelyet a hivatalos angol Currachee-nak jelöl? Ennek a kérdésnek megoldása oly nehéz, hogy meg tudjuk érteni még azt is, ha egyik kongresszusról a másikra halasztják azt. Megfelelő megoldás lenne, ha minden nemzet a helységneveket úgy írná, amint az az illető országokban tényleg szokás. Pld. Wien, Leipzig, Venezia, Napoli, Nagy-szeben stb. Természetesen nincsen kizárva, sőt valószínű az ily megoldásnál az a veszély, hogy a kijeltes nem az illető, hanem saját országunk nyelvén fog történni, még pedig annyira, amennyire ez csak módunkban fog állani. Így aztán előfordulhat, hogy például egy francia, aki a földrajzi oktatásban Kuxhavent tanult, a kijeltesnél oly nevet talál mondani, melyet a német egyáltalában nem is ismer. És ha ez a német a francia bemondása vagyis kijeltes után írná meg a címet, úgy a levelet valószínűleg Cuque savant vagy Cuxe á a vent-be küldené. W. J.

Néhány adalék az újságírók szakiskoláiról.

A külföldön nevezetesebb kereskedelmi iskolákon több helyütt bebecsátatást nyertek a zszurnalisztikai ismeretek. Franciaország, Olaszország és Anglia néhány főiskolájában szintén tartanak előadásokat a zszurnalizmusról. E tekintetben első helyen áll Amerika, ahol a tanrendet egészen az újságszámok előállításáig fejlesztették. Illinois állam egyetemén külön hírlapírói fakultás van, mely diplomákat is osztogathat. — Az eddig tapasztaltakból megállapítható, hogy a sajtó történetéről és a sajtótörvényházzáról tartott előadások általános rokonszenvvel találkoznak; ellentétesen hangzanak azonban a zszurnalisztikai gyakorlatokkal szemben. Aitól félnek, hogy ez a hírlapírók tenyésztésére való. Maguk a tanárok minduntalan hangsúlyozzák, hogy erre nem is gondolnak; törekvésük csak megóvni az ifjút attól a tévedéstől, mintha az újságíróknak nem volna alapos, általános műveltségre szüksége és mintha a zszurnalisztika csupa fogásokból állana. Hangsúlyozzák, hogy a hírlapírók tanítását inkább arra alkalmas hogy a hivatalnokokat visszarassza a zszurnalisztikai pályától és ezt a korai megrostálást csak örömmel fogadhatják a kiadók és szerkesztőségek, de talán még a nagy közönség is.

Egy roppant értékű könyvek megjelenése.

A legértékesebb könyvek egyike, amely valaha csak megjelent, a napokban fogja elhagyni az amerikai sajtót. Ez a könyv a Pierpont Morgan tulajdonát képező miniatűr-gyűjtemények katalógusát fogja tartalmazni, s a milliomos megbízásából állította össze és nyomatta ki G. E. Williamson. Az első példányt Morgan Roosevelt elnöknek szánta ajándékba, a másikat Viktória spanyol királyné kapja ajándékba és egy harmadik példány a washingtoni kongresszus könyvtárána van szánva. Az egész munka három óriási kötetet tesz ki. Értékes velinre van nyomtatva és csak husz példányban fog megjelenni, mert a munka nincs eladásra szánva. A katalógus tartalmazni fogja azon értékes miniatűrök művészi másolatait, amely miniatűrök gyűjtésére Pierpont Morgan évek hosszú során át pénzt és fáradságot nem kímélve, milliókat költött. A katalógus miniatűr-képei között egyebek között láthatók két évszázad leghíresebb szépeinek arcképei, amelyeket mind egykorú művészek készítettek. A gyűjtemény legfőbb díszé Stuart Máriának egy miniatűr arcképe, ami egykor I. Károly király tulajdonát képezte, s amelyet a király is nagyra becsült.

Jegyzetek a sokszorosító-ipari anyagtanból.

E című közleményünket végre befejezzük néhány a nyomdászatban használt fontosabb anyagok származási hely, minőség stb. dolgában való tömör s szinte rapszodikus megismertetésével:

Ólom. Az ólom tömegesen fordul elő mint kénvegyület, de leg-tömegesebben található Angliában (Northumberland, Cumberland, Durham, Derby), Skóciában, Spanyolországban (Adra, Almeria kifogyhatatlan bányákkal), Németországban (Szielziában, a Rajna vidékén, Vesztfáliában, Hannoverben), Ausztriában (Krajnában, Karintiában, Csehországban) s Magyarországon mint ólomfényle (galenit) Selmec-, Körmöc-, Beszterce- és Nagybányán, Oravicán, Malackán, Maluzsinán, a zalatnai s zágabai bányakapitányságban több helyen; mint tungkő Bazinban, Perneken; mint ólomporva és minium Rézbányán, Dognácskán, s mint ólomérc (cerusszit, piromorfit, kroit, vulfenit) számos helyen, de más ólomvegyek is fordulnak elő kisebb-nagyobb mennyiségekben. Szép mennyiségű ólomot termel még Európán kívül Észak-Amerika. Az ólomot érceiből kétféleképpen nyerik, úgy mint lecsapási és pörkölési eljárás szerint. Lecsapási eljárás szerint az érceket vashulladékkal olvasztják össze, hogy az ólomkéneg vagy ólomfényle kénje egyesüljön a vassal, kepezze a követ, az ólom pedig fémállapotban kiválják; e követ aztán a benne nagyobb mennyiségben levő fém szerint különbözőleg dolgozzák fel. Pörkölési eljárás szerint, pedig kezdetben salakképző anyagokkal hevítik az ércet, mialatt kénje részben kénessavvá élegül, elszáll s képződik ólomoxid és kénsavas ólom, ebből pedig, ha bizonyos ideig pörkölik s a

kályha nyílásait elzárják, a színlóm kiválik. Az ezüstöt tartalmazó ólomércekben levő ólomot pedig ólomtájtta alakíttják, s vagy így használják fel, vagy pedig ólomot állítanak elő belőle. A tiszta ólom kékesfehér színű, felületén azonban csakhamar kékes-szürke oxidrétege képződik, s ez közönséges levegőn hevítésnél igen gyorsan megy végbe, úgy hogy az ólom egész tömegében sárgász-vörös porrá változtható. A vizet savak jelenlétében sem bontja meg, de nedves levegőn vagy víz alatt (ha ezzel jön érintkezésbe) oxidálódik, s mint oxidhidrat vízben csekély mennyiségben oldható (vízvezető csöveknél veszélyessé válhatik). Salétromsav az ólomot feloldja, sósav ólomkloriddá alakítja, kénsavban oldhatóan, ecetsavban s más szerves savakban oldható, s miután vegyei mérgesek, edények készítésére nem alkalmas. — Az ólom földolgozatlanul vagy földolgozva kerül kereskedésbe. Földolgozatlan a félhengeralakú vagy hosszúak négyyszögű, földolgozott a henger-, göngyólm, ólomlemez, az ólomcső és az ólomsondry. Nagy mennyiségben használják az ólomot az ólomkamrák falának előállítására, növényit kötő sodrony készítésére, ólomfestékek s ötvények gyártására, sörét öntésére stb. — Az ólomnak a környezetben eminsens szerepe van. Betűnk fő-fő anyaga ugyanis (mintegy hatvan-hetvenöt százaléknvi mennyiségben) az ólom.

Antimon. Az antimon meglehetősen el van terjedve a természetben, azonban egy helyen nagyobb tömegben nem igen található. Ritkán fordul elő természetben, nagyobb mennyiségben kén vegyeiben mint antimonoszulfür, antimonoszulfényle, antimonit. Nálunk az antimonit található legnagyobb tömegben, szép jegeesen fordul elő Felső-Bányán, Selmec és Körmök környékén, a Kriván déli oldalán, Magurkán, Vörösvágáson, Dognácskán, Resicán, Oravicán, stb., de található antimonezulfényle is a főnebbi helyeken; előfordul Cseh-, Németországban (főkép Wolfsebnégnél, Wolfachnál, Badenben s Vesztfáliában), Spanyol-, Franciaországban, Algerben, Korzikán, Sziberiaiban, Amerikában, Ausztráliában, Kelet-Indiában stb. A természetes antimonoszulfür néha tisztán található, s úgy kerül kereskedésbe (ilyen részben a kelet-indiai), a legtöbbször azonban kiolvasztva. Nálunk Nagygölcnicen az ércet feneikeiken nyíllással ellátott téglékbe töltik, é tégelyt egy nagyobbba (nem lyukasba) helyezik, felületére fát raknak, meggyújtják; az antimonoszulfür megömlik s a tégely nyílásán, a közetrészeket hátrahagyva átiolyik. — A hatvan-hetven százalékat tartalmazó ércből nagy favesztégetéssel nyernek ezáltal mintegy negyven százalék antimonium crudumot. Franciaországban sokkal észszerűbben olvasztják ki kemencékben. Az antimonoszulfür az olvasztó-edényhez hasonló vagy kúpalakú tömegekben kerül kereskedésbe, vasfeketés színnel; törékeny, hosszugaras, fénylő szerkezetű, pora fekete, fajsúlya 4. Használják a gyógyászatban, a tüzművészetben, a gyufa gyártásánál, víz- s olajfesték készítésére, az aranyban réztől való elválasztására s a többi antimonvegyekkel együtt antimon-előállításra. Ez oly módon történik, hogy az ércet vassal olvasztják, mely a ként elvonván, az antimonot szabadabb teszi; a vaskéneg és az antimon azonban fajsúlyának egyenlősége miatt nehezen választható el egymástól, de igen ha megszilárdult, mivel kalapácsolással különválnak az antimon a vaskénegtől. Hogy pedig a salakképzés könnyebben végbemenjen: az egész tömeget kénsavas nátriummal keverik néha pedig a pörkölt ércet (antimonsavas antimonéleg) antimonoszulfürrel olvasztják össze, mialatt az antimon szabadabb lesz. Az antimonot pedig oly módon raffinálják, hogy harminc-harminctől kilőt finoman kiolvasztott állapotban vörös-izzóra hevített téglében (0.5–1.0 kiló) hamuzsírral és (öt kiló) salakkal olvasztanak össze, s amikor a kivett próba sötétfekete színű, az antimonot formákba öntik. Egy munkás raffinál tizenkét óra alatt 750–850 kiló antimonot. A tiszta antimon cinnefőér színű, erős fényű, leveles szerkezetű, 6.71 fajsúlyú, törékeny, porrá zúható, négy százharminc Celsius-foknál olvad, magasabb hőnél elillan, levegőn fehér füstöt terjeszt; tisztaságát mutatják a felszinen mutatkozó széles sugarú jegecek, csillagok. Az antimonot használják britanniás több más ötvény előállítására; az ötvényeket ugyanis keményebbékké s fénylőbbékké teszi; továbbá vegyszeti és gyógyászati preparátumok gyártására. Magyarországon ujabban ez érc termelése hanyatlott és pedig a kohászat tőkéletlensége és kényelmetlensége miatt. — Az antimon a környezetben annyiban nevezetes, hogy a betűtővezetnek egyik fontos alkotó része. A betűtővezetben húsz-huszonöt, a stereotípiában pedig mintegy tizenkét-tizenöt százalékra tehető az átlagos antimon tartalom.

Aluminium. Az aluminium az oxigént s szilíciumot kivéve, legnagyobb mennyiségben van elterjedve a föld szilárd kérgében, azonban soha sem található tisztán, hanem oxigénnel s más elemekkel egyesülve, mely vegyek részint mint diszkek, részint mint műipari cikkek nyernek alkalmazást vagy szolgálnak (elmátlásuk következtében képződött vegyek) a növények támaszúl s tápanyagúl. Az aluminiumot Wöhler állította elő 1827-ben az aluminiumkloridnak (de nem a természetben előjövő vegyeknek) káliummal összeolvasztása által, ekkor azonban még nehézkes és drága volt az előállítás; H. Sainte-Claire Deville azonban a káliumot nátriummal helyettesítette (1854), úgy hogy az 1855-iki párisi világkiállításon már ki volt állítva az aluminium mint "agyagból előállított ezüst"; azonban nem ezüstfényű, inkább

cinnfőér színű és fényű, de ezüstkeménységű s ahhoz hasonlóan nyúltható, finom lemezzé kalapálható, hengerezhető, sodronnyá húzható. Körülből hétszáz Celsius-foknál olvad; salétromsav nehezen oldja, sósav, káli-, nátrionlúg könnyen, s kitűnő jó tulajdonsága, hogy szabad levegőn nem oxidálódik. De különösen értékessé teszi könnyűsége, s az, hogy kénhidrogén nem támadja meg. Jelenleg az alumíniumot kriolitból, legnagyobb mennyiségben azonban bauxitból állítják elő, s használati eszközök, dívcikkék előállítására, csipkéket s más filigrán munkák készítésére, továbbá bronzok és ötvények gyártására. — Az alumíniumot újabb időben litográfiai nyomtatólemezek készítésére használják (algráfia). Könnyűségénél fogva sorjázókat és hajókat is csinálnak belőle.

Gummitutti. Így nevezik ama sárga mézgagyantát, mely a Kelet-Indiában honos gummitutti (Cambogia gutta L.) s rokonai törzseiből önként vagy bemetszések után folyik ki. Színe sárgásbarna, élein áttetsző, törési lapja üvegfényű, karcra sárga. A vízben sárga folyadékká oszlik szét, részben fel is oldódik. Szagátalan, utóíze édeses, belsőleg hányást és hasmenést okoz. Angoltalan országban át hozzák a kereskedésbe, részint tisztán, részint más anyagokkal hamisítva, rúd-, lepény-, néha csőalakban. Leginkább a festészetben használják, de van ilyenévű nyomdatesték is.

Arany-, ezüst- és bronzfestékek. A valódi arany- és ezüstfestékeket a valódi arany- és ezüstpüst készítésénél visszamaradó hulladékokból készítik, így nyerik a kék arany- és ezüstfestékeket is. A vörösekét rézből, a zöldekét rézből, a sárgáikat rézből és cinkből, a fehéreket pedig éppen úgy, cinkből és ónból állítják elő. (A durvább szemcséjűek brokát nevet viselnek.) A különböző színű festékeket a bronzporok olajjal, paraffinnal vagy viasszal hígítva által nyerik, a zöldekét pedig a sárgának oxidálása által. A vasbronz poralakú antimon; a muszviv arany ónszulfid (1 rész kénnek, 1 rész cinnnek és 1 rész szalmiáknak hígannyal vagy a nélkül hígítva által nyerik), azonban csekély mérvben használják, éppen úgy mint a finom porrá dörzsölt muszviv ezüstöt (3 rész butyrból, 3 rész cinnből s másfél rész higanyból készített). A brokát jegőfesték finom szétdörzsölt, néha különböző festékekkel színesre festett csillám. — A fémszúrós-szurrogátumok közül említendő még az arany-sárga volfrámsavas volfrámoxid, nátrium, a violajecekből álló kálisó, az acélszürke színű litiumos, az acélikék volfrámoxid, a violalevélekkel álló kromklorid, az arany-sárga ólomjódid s a különböző színű és fényű anilinfestékek készült tömördek árnyalatú és színű olcsóbb fajta fémszúrós.

Krómsárga. Kettős krómsavas kálium és közömbös ecetsavas vagy salétromsavas ólom oldatának összekeverése, lesűrítése és kimosása által nyerik, mint tiszta citromsárga színű, igen jó fedő festéket, azonban előállítható különböző nánszokban. Ha pedig egyszerű krómsavas kálium oldatával főzik, még sötétebb színű csapadék képződik, aljas ecetsavas ólom oldatával pedig még sötétebb narancsvörös színű, s csekély aljjal keverés által egészen vörös csapadék állítható elő. Igen olcsón állítható elő krómsavas káliumból és kén-savas ólomból, a kén-savas ólomot pedig minicaknem tökéletesen értékeltélen testet nagyban nyerik a szövetfestésnél. A legköznönségesebb és nemű sárga festéket krómsárga és kén-savas ólom keverékéből állítják elő, s a tíz százalékos krómsárgát tartalmazó még szép színűek; így például a kölni sárga krómsárgának, kén-savas ólomnak, sulypátnak a keverékéből áll, míg a króm-marancs vörösbe játszó színű. — A krómsárga a könnyvnyomatot leggyakrabban használt sárga színű festéke.

Neduzöld vagy bengezöld (Saftgrün). A Perzsiában, Kis-Ázsiában, Dél-Franciaországban, de nálunk is termő s festés céljából gyűjtettni szokott varjútövis (Rhamnus cathartica) bogódnak timsóval kevert s megsűrített nedve. Színét alkáliák sárgára, savak pedig vörösre változtatják. Leginkább Franciaországban, Tirolban s Dél-Németországban gyártják. A loo-kaó, zöld indigó (vert de Chine) a kínaiak szép zöld festéke, szintén egy varjútövis-féle növényből készül. A vízfestékek készítésére használják ez anyagot.

Bars vármegye fölirata a cenzura ellenében.

A múlt század első felében a "szent szövetség" cenzurája retentenes süllyt nehezített minden nép irodalmára. A bécsi udvar például tiltotta a könyvek és újságok behozatalát is. A törvényhatóságok természetesen sorban tiltakoztak e rendszabály ellen.

Bars vármegye rendei is nagy hívei voltak a sajtószabadságnak, amint az abból a föliratról is kitűnik, amelyet 1820 január 11-ikén terjesztettek József nádor elé. Szól pedig ez a fölirat bő kivonatban így: Legfenségebb úr! A törvényes igazság és atyai gondoskodás számos bizonyítékai közé, melyekkel Európa majd minden uralkodója, különösen pedig felséges királyunk a nemzetek odaadó föllázadását, mely az uralkodók kívánalmával egybeolvadt, valamint a népek által a trón és haza érdekében tett számtalan áldozatokat viszonzani akarják, sorozhatjuk még: hogy az uralkodók a személyes szabadság megszüntetésére, a vagyon biztonságára, röviden a nemzetek fentartására nézve rop-pant tevékenységet fejtettek ki; de ő királyi apostoli fölsége fáradhatatlan gondoskodását még alattvalói erkölcsi jólétére is kiterjeszti. — Ez atyai gondoskodás világos bizonyítékát látjuk az 1820 január 11-iki 1156. sz. körlevelében hirdett legkegyel-

mesebb rendelkezésében, mely által tudunkra adatik, hogy számos külföldi hírlapok, politikai szüntügy mint szépirodalmi újságok behozatala a legszigorúbban tiltatik, ez által úgy gondoskodik rólunk, mint a szorgos atya szeretet gyermekeiről, hogy mi a jelen század zaboláltan eszméitől, mint terjeszkedő ragálytól megóvassunk. Ha a személyes indokokat jobban kutatjuk, melyek e tilalom ürügyül szolgáltak; ha az általános béke fentartására célzó, kétséget nem engedő őszinte óhaját, a hátartalan zaboláltság vis szatorlását, az erkölcsiséget s közjóit előmozdíttani óhaját szándékot tekintjük — csak felséges uralkodónk tiszta jellemét látjuk visszatükrözve, mely — hallomás szerint — a többi uralkodóknak is egyik fő tulajdonságuk. Ámbar mi a különben dicseretre méltó szándéktól hálánkat meg nem tagadjuk: mégis meg kell vallanunk, hogy e tény tárgyas indoka annál sujtóbb, minél inkább törekednek azt a nyilvános vélemény figyelemtől elvonni, s annál bizonyosabb, hogy ilyenmő fölöli korlátozások a kitűzött célt leginkább téveszteti szokták.

Reméljük ugyan, hogy azon aggodalmat gerjesztő cenzura, melynek kiméletlen igája által iradalmunk nyög: ő királyi apostoli fölsége álladalmainak eddig hasznos; nem is vonjuk kétségbe, hogy a történetek tökéletes tudatlansága — mit leginkább mostani politikai hírlapjainkunk köszönhetünk — a béke és vallásosság egyik alapföltétele lehetett; de hogy hasonló nyomást elbírjon az éret zellem, s vajjon a fölszerűlt is zsenge gyermekként bölcsőhöz köthető-e: igénytelen itélőtehetségünk szerint ez csak-ugyan megfontolást igényel. Az újságtilalomra vonatkozó észrevételeink oly számosak és oly fontos okokkal támogathatók, hogy alattvalói kötelességünket veljük megsérteni, ha azokat fenségéd és a nagyméltóságú helytartó tanács színe elé terjeszténi elmulasztanánk. — Szomorú tapasztalások, melyek folyvást panaszra erőszoalnak, megtanítottak, hogy a népek kívánságai és az uralkodók jó szándékai egy célra, t. i. a közjó előmozdíttására törekednek; az út azonban különböző és elágazó, miután az egyik rész árnya a másik előtt ismeretlen; szövetségesek helyett vetélytársaknak tekintik egymást, minek rendes következtése, hogy a célpontnál ellenségesen találkoznak. E végzetnek tulajdonítható, hogy észrevételeink nagyobb része, melyeket előzővő államjogi kérdéseknél köteles alzáttal előterjeszténi szokunk: vagy egészen mellőzöttnek, mintha azok a józan ész bírálattát még nem állták volna ki, vagy pedig rosszalással viszonoztatnak. E haza fiait nem fognak visszarzetténi őszinte előterjesztésük oly visszatörlesztését, mely az alattvalók boldogságára célzó tényit is bűnek festi; ellenkezőleg: új oknak tekintjük legalább azon fiúi köteleket, mely a történetek mindent magával ragadó örvényéből még megmentetett, erősebben összevonni; s e tárgynál is őszintén kérdezni bátorokodunk: miéle vétünknek tulajdoníthatjuk, hogy szüntügy a politikai mint a szépirodalmi lapok egy része ismét számúzetett? Miért zártatott el előlünk ismét egy forrás a művelődésnek? Miért kényyszerítettünk ismét a társadalmi állapot egy köteleket mellőzni? Nem akarunk itt törvény-cikkre, nem hazánk történetére hivatkozni, melyek semmi kétkedést nem engednek, hogy őseink mennyire becsülték a szólás-szabadságot, és azt érintetlenül helyni törvényileg parancsolták; de még a népjogot sem hozzuk fel, melyi illyféle tilalmak által tetemesen sértetik; ez alkalommal csak a hírlapok tartalmát tartjuk szem előtt, s már ebből is meggyőződhetünk, hogy a fentebbi tilalomban mily nyomás, mily önkény, mily vesztély rejlik.

Újságok és napilapok — a külföldre vonatkozólag tekintve — mindazon barátságos levelek, melyekkel a nemzetek egymással közlekednek, s eseményeikről, haladásukról, óhajukról egymást kölcsönösen értesítik. Rokonérzelümü nemzeteknél — az ipar és kereskedés felvirágzását, valamint a nemzeti művelődést tekintve — annyira szükségesek, hogy ily kölcsönös összekötéttés nélkül sem a kedélyek összhangzata, sem a művelődés nem haladhat. Újságok és napilapoknak — belügyeinket tekintve — a nyilvános vélemény közlönyneik kellene lenni, melyek hasonlítanának a tengerhez, melynek ha szabad folyás engedtetik, ezer ágra oszolván, termékenyít és lefoly; ellenben erőteljes gát által feltartóztatva, miután folyton növekszik, korlátait áttöri, és mindent, mi áradásfolyamának ellentáll, rombolva felújí.

Tudjuk ugyan, hogy a hírlapok nagyobb része tévúton jár, hogy már megszüntek a közvélemény hú tolmácsai lenni, hanem huzamosabb idő óta hamisítottak s szolgai eszközül tekintetnek.

Külömben mindegy, akár a nyilvános vélemény elnyomása, akár annak hamisítása által történiik sérelem, mert az első a velünk született szabadság jogaít korlátozza, ez utóbbi pedig a közönség hamisított tekintélyével és véleményével úz gúnyit.

Valóban, ha némely külföldi lapokkedvezményeit, pártfogását megfejteni akarjuk, bennünk önkénytelenül azon kérdés támad: vajjon ily lapok megfeleltek-e minden céljuknak? Vajjon a közönség irányában tartozó őszinteséget folyvást megtartották-e?

Azok bölcseségéről, kiknek tanácsára az újságok és napilapok elíltattak, annyira meg vagyunk győződve, hogy nem hiheljük ellyt e rendelet csupán azért bocsáttatott volna közre, nehogy a külföldi események, érzületek és mozgalmak föllelünk érintsek, mert ők tudhatják legjobban, hogy a nemzetek összekötöttét fizikai határok által körülvolazni lehetetlen, hanem hogy az

érzúletek és eszmék erkölcsi köteleke köztük folyvást létez, melyet semmi határ elkülöníteni és semmiféle erőszak befogni nem képes. Ha külföldi hírlapok behozatala még oly szigorúan tiltatik is, más nemzetek eseményei és értesülései tudtukon kívül és akaratunk ellen is hozzánk jutnak, s bennünk csak egy új, idegen elmélkedést szülnék, mely ha a tilalom nem létezne, allig találhatott volna ily nyílt tért. Vagy talán azért tiltatnak el, mivel a nyilvános hatalom előtt gyűlöletes elveket terjeszteni látszanak? Nehezen hihető, hogy a kormány a nyilvános emeltyűjétől magát megfosztani akarná, s hogy maga mulasztaná el az alkalmat, mely által az alattvalóknak óhajait legjobban megtudhatná. — Különbösen mily elvek lehetnek azok, melyek más országokban szabadon felvétetnek, s csupán kormányunknál annyira gyűlöletesek? Az igazságos fejedelem, ki a törvények értelmében uralkodik, népe őszinte szeretetét sohasem fogja nélkülözni, a trón pedig sokkal erősebben alapszik a nép szeretetén, mintsem hogy a cenzor hajlékony irányára támaszkodni kénytelenítették.

Hazánkat különösen tekintve, minket a külföldi újságok behozatalának tilalma még jobban sujt. Minket, kik sem kölcsönös kereskedés által, mivel ez nálunk nem létezik, sem a tudományok, sem a sajtó szabadsága által — mivel nem ismerjük — a szomszéd országokkal nem vagyunk összekötve: nekünk csak a hírlapok nyújtanak alkalmat, hogy a barátságos érzésű nemzeteket felismerhessük, hogy minket ők is megismerhessenek, és haladó tökéletességükhöz lépéseinket mi is alkalmazhassuk. Ez összeköttes beleegyezésünk és vétünk nélkül, egy tolvonással megsemmisített. Nemcsak idegen országokban, de az ausztriai koronatarományokban létez irók is nyílt homloklat tagadják szellemi művelődésre való fogékonyágunkat; törvényeinket becsmérlik, őseink legbölcsebb intézményeit pellengérré állítják. Ezeknek szabad a sajtó, és tapasztaltuk, hogy a külbömben szigorú cenzura ily véleményeket még pártfogásában is részesít.

Tudományos és szépirodalmi lapok, melyek művelődésünk egyik gazdag forrását képeznek, féltékenyen eltiltatnak, rágalmazó nyomtatványok visszatartására a sajtó tölök el van zárva, a tudományok különféle ágai csak igen szűk határok között mozoghatnak, mely határok túllépése illet helyen a közjóélet fejlődésére károsnak nyilvánított. És tulajdonképp mit vétettünk mi magyarok, hogy ily bizalmatlankodó, jellemünket sértő elővigyázat nálunk szükségesé vált? Nem törtünk-e vagyonunk fokonzónti kevesbítését, s számos országgyűléseken előterjesztett sérelmeink meghallgatás nélkül mellőzését? Nem viseljük-e sorsunk javulása nélkül számos dúlva rontó háborúk terheit?

Midőn 1809-ben Európa általános ellensége győző sorait hazánkig elővitte, s nemzetünknek hízegő ígéréte által a lakosokat pártútrésre felszólította, a haza milliói közt nem találtakot egy sem, kinél a hűség ingadozott volna; és vajjon a győztes sokat ígérő kiáltványai dicsekedtek-e sikerrel? Végre azon időben, midőn egész Európa a politikai láz hevétől elragadtatott, mi béke után sóvárogván, nem tartottuk-e vissza magunkat minden erőszakos átalakulás vágyától. És mégis e nemzet, melynek gondolkodásmódját törvényei legjobban visszatükrözik, oly kevéssé becsültetik, hogy néhány hírlap olvasása e test tömörségére veszélyesnek tartatik! A magyar, mely a vesztély napjaira — felelőtlen sebeit — fejedelme körül csoportosult, s még pusztja ígéreteknel is háliját soha meg nem tagadhatja, bizonyára most, midőn kívülről béke és nyugalom uralkodik, mellékcélok által nem engedti magát tévútra vezetetni. Tagadhatatlan ugyan, hogy jelenleg egyes eszmék fejlődnek, melyek a kormányok véleményével semmiféle összhangban nincsenek, t. i. egy mindent merészlő idő szelleme, kecsegtető álmokba szunnyadva, melynek a vak tömeg, a nélkül hogy ismerne, szívesen hódol. De ezt nem a hírlapok idézték elő, sem pedig ezek kitiltása által nem gátolható. A nemezis — mind mondani szokás — egy igazságos jogon és törvényen alapuló kormánynál erőszakos felfogatásra sohasem fog okot és anyagot találni. Fájdalmasan és érzékenyen sujtja szíveinket, hogy annyi áldozat és rendületlen hűségünk annyi jelei által többet nem érhetünk el, mint a bizalom naponként haladó fogyatkozását, és látni kénytelenítettünk ily korlátozások terjeszkedése által — mely csak kölcsönös bizalmatlanság kúttorrasa — az uralkodó iránti szeretetünket és ragaszkodásunkat, melyet gyermekeinknek már az anyatejjel beadni törekezdünk — akarunk ellenére is kevesbíteni kényszerítettini.

Mert bizonyos, hogy az újságok és napi lapok eltiltása, eltekintve, hogy a nemzet méltóságát sértik, még azon eredményt is előidézhetik, hogy jövőben minden nyilvános közlemények, ha még oly szabadelvűek is, elvesztik hitüket —, s így a bizalom, a szeretet társnője — a többi lapok fizetett szolgálását tekintvén — ezen erőszakos eljárás által semmi esetre sem fog növekedni; ellenkezőleg, a közönség, ha látja, hogy a közjóélet segédforrásaival egyedűrság űzetik: a kormány legűdösebb törekvéseit is alig fogja támogatni. — "Midőn tehát mindez a történet köteletes tudatlanságát nem idézi elő, sem a nemzetek ragaszkodása általa nem szilárdulhat, ellenkezőleg, a tiltott tárgy iránti vonzalomnál fogva a külföldi történetek és politikai elvek mohóbb fogadtatásban részesülnek, s különböz s eltérő szempontból ítélteknék meg: — gyenge ítélő tehetségünkkel nem

vagyunk képesek azon űdűs célt kitalálni, ahova a cenzura ily roppant szigorúsága, különösen pedig a külföldi újságok és lapok eltiltása vezethetne. — Előbbi számos esetek által tapasztalást szerzevén, hogy ezen nyílt és őszinte, a közjóélet megerősödésére célzó óhajaink és észrevételeink nem fognak figyelemre találtatni, sőt talán még legfelsőbb rosszszállal is fognak viszonzotatni. Ezt azonban nem fogjuk a személyes vonzódás és atyai gondoskodás csökkenésének tekinteni, mert ezeket többször volt alkalmunk fejedelmünknel tapasztalni. Méltóztatson tehát királyi fenség és a nagyméltóságú helytartó tanács, ha úgy tetszik, a törvények által rájuk ruházott legnemesebb jogot, a közvetítést igénybe venni, s ezen előterjesztést a trón zsámolyához juttatni.

Egy amerikai nagy nyomdaintézet leírása.

Német szaktársaink egyike hosszabb tanulmányutat tett az Egyesült Államokban és az ottani híres, nagy nyomdák közül is meglátogatott néhányat. Ezek egyikét a következőképpen írja le: Hatalmas tizenöt-emeletes épületet tölt meg a nyomda. Köröskörül fasorral szegélyezett széles utcák; jó levegő meg viláosság dolgában tehát nincs hiányosság. A fő homlokzat könnyű és mindamelllett nyugodt hatású díszelt ékes. Belül az összes helyiségek fala fehér olajfestékkel van bemázolva, ami egyrészt hozzájárul a viláosság fokozásához, másrészt pedig lehetővé teszi a falak gondos tisztántartását, ami pedig ugyancsak fontos dolog.

A lift az ötödik emeleten áll meg velünk, ahol a főnök irodái vannak elhelyezve. Hatalmas ablakokon át özőnik be a helyiségekbe a verőfény. Magas pultok mellett a hivatalnokok egész gárdája űdögél, szorgalmasan végezve a reabízott feladatokat; a telefonkagylók mellett pedig megannyi csinos és szépen öltözött lányka hallgatja és stenografálja az osztályvezetők jelentéseit és az üzletfelek kérelmeit meg utasításait. A főnök is itt járkel föl és alá, menés közben osztogatva mindenféle utasításait.

A lift innen a szedőterembe visz bennünket. Óriási viláosság helyisége ez is. A falak embernyi magasságig porcellánnal vannak burkolva, s minden szedőnek külön kis zárható ruhaszekrénye van. A korrektorok mindegyikének saját fülkéje van, hogy teljesen zavartalanul végezhesse nagy felelősséggel járó munkáját. A szedőteremben az összes címbejük külön vannak elhelyezve, hogy így az egyik szedő a másikat nem tarthassa föl a címsorok leszedésekor. Az óriás teremben a legnagyobb rend és tisztaság.

Eppen így a gépteremben is, ahol egész seregét látjuk a hatalmas rotációsoknak, különféle nagyságú modern gyorsajatóknak meg apró, de rendkívül gyorsan működő ponny-sajatóknak. Majd mindegyik gyorsajató automatikus fűberakóval van felszerelve.

A könyvkötészetben vagy száziéle gépet láthatunk. Ezek a praktikus és észjárású amerikaiak majd minden munkát géppel végezletnek. Mindegyik gépnek megvan a maga külön elektromotorja; szíjjal való hajtást sehol sem látunk az egész nagy nyomdában.

Szerkesztősegi meg kiadóhivatali üzenetek.

Többször. A Grafikai Szemle jövő fűzetének zárlata január 15-ike. Amennyiben azonban hosszabb közleményről van szó, ajánlatos ezt a hónap 10-ikéig beküldeni, mert a zárlat ideje körül rendszeren szorulunk már hely dolgában. A mellékleteteket lehetőleg mindig 15-ikéig kérjük beküldeni, hogy az esetleges konfekcionálásukhoz meglegyen a kellő idő. A Gr. Sz. példányszáma 1850. Mellékletképpen való közlésre elfogadunk bármely olyan mintaszerűen szedett és nyomtatott nyomtatványt, amely alkalmas arra, hogy általa a könyvnyomdászati belkölzítés javuljon. Ez efféle mellékletet közlésekor a papiroos árát a nyomdának megterítjük.

N. Mind a kettő helyes: "akgatja" vagy "aggatja", de "aggatja" okosabb frászmód az elsőnél. Ha a szó származását tekintjük, az "akgatja" a helyesebb, mert a szó ebből származik: "akasztgatja." Ha azonban a hangzást tekintjük, így kell írunk: aggatja. Az első frászmód, mely a származásra van tekintettel: etimológikus frászmód, a második frászmód, mely a hangzást figyeli: a fonetikus frászmód. Mi ennek vagyunk hívei, nem az etimológikuséi.

Kner Imre, Gyoma. Köszönjük a pompás küldeményt. Jövő fűzetünkben egyenkint fogjuk méltatni a szép nyomtatványokat.
L. S., Kolozsvár. Nagyon jó. Különbösen is igen háládatos téma. Januári fűzetünkben okvetlenül meg is kezdjük már a közlését.
R. T. J., Kolozsvár. Köszönjük. Besoroztuk a januári anyagba, mert a decemberiből a korábban való megjelenés miatt elkésétt.

P. A., Budapest. Példánk a lap bensejében való színes nyomtatása bajos dolog. Aránytalanul megrágrítaná az előállítási költségeket, ami különben nyomdász-ember előtt természetes.

Mindenkinek. A Magyar Nyomdászok Évkönyve most megjelent 1900-iki kötetének 194. lapján zavart okozható tévedés vagyon. A hírdetésektről szóló részben ez a passzus olvasható: "A kék színnel nyomtatott hírdetéseket Hollóssy János szedte a Grafikai Intézetben", holott kék színnel nyomtatott hírdetés egyáltalában nincsen az egész Évkönyvben. Mindenki tájékozására tehát közöljük, hogy a Mergenthaler Setzmaschinenfabrik, Carmine Hugó, Krause és id. Weimwurm féle hírdetéseket szedte Hollóssy János. A beküldött nyomtatványokat stb. jövő számunkban méltatjuk.

Jegyzőkönyvek s más hivatalos közlemények.

Választmányi ülés 1908 december hó 11-én.

Elnök: *Tanay József.*

Jelen vannak: *Tanay József* elnök, *Szeniczai Mihály* II. alelnök, *Bozsik István* pénztáros, *Wanko Vilmos* II. titkár, *Boros Dezso* I. leltáros, *Becker István*, *Fekete Béla*, *Goldberger Armin*, *Müller Ignác*, *Schornstein Jakab*, *Spitz Adolf* és *Stalla Márton* választmányi tagok, továbbá *Novák László*, a Grafikai Szemle szerkesztője. Távolmaradásukat igazolták: *Pollák Simon* I. alelnök, *ifj. Aigner Antal* I. titkár, *Sarlós Lajos* ellenőr, *Bárány Nándor*, *Busay Balázs*, *Gyöngyösi Sándor*, *Morócz Jenő* választmányi tagok.

Elnök az ülést megnyitván, felolvastatja a mult ülés jegyzőkönyvét, mely észrevétel nélkül hitelesítették.

A mai ülés jegyzőkönyvének hitelesítésére *Stalla Márton* és *Goldberger Armin* kéretnek fel.

Pénztáros bejelenti, hogy a Győrtől tartandó kiállításra és föl-olvasásra — *Augenfeld* tagtárs visszalépése folytán — *Stalla Márton* tagtárs kéretett föl, aki a megbízást elfogadja; továbbá hogy az Évkönyv bekötetésére több könyvkötő ajánlata kéretett be, amelyek közül a legolcsóbb — *Klein* könyvkötőre — el is fogadtattott.

A Typographiában megjelent — a tanfolyam ügyével foglalkozó — cikk dolgában úgy dönt a választmány, hogy a tanműhely december végén lezáruló tanidőszaka után az elért eredményről szóló jelentés és a tanműhely szervezetének ismertetése tételik közzé a Typographiában és a Grafikai Szemle. Egyébként utal a választmány a tanműhely ügyében hozott és a havi ülés által is jóváhagyott határozatokra.

Novák László jelenti, hogy az Évkönyv elkészült és a jövő héttől folyamán szét is küldetik. Örvendetes tudomásul szolgál.

Stalla Mártonnak a nemzetközi grafikai és nyomtatványkiállítás-ról szóló bejelentése tudomásul vétetik.

A Grafikai Szemle szövegbeírás vonatkozásig úgy határoz a választmány, hogy a szövegrész végig petitből szedessék és nyolcadpelttel ritkítsassék. A papiros esetleges megváltoztatását és megválasztását a szerkesztőkre bízza.

Pénztáros jelentése a pénztár állapotáról és tagsági forgalomról tudomásul szolgál.

Wolf pénzeszedő tiszteletdíja 40 koronában, a második pénzeszedő pedig 20 koronában állapítatik meg.

Bozsik István pénztáros ajánlatára a Kőr belép a cheque-forgalomba, hogy ezáltal a portó-költség kíméltessek, s a vidéki tagoknak is megkönnyíttessek az illeték beküldése.

Wanko Vilmosnak a győri pályázatra vonatkozó bejelentése tudomásul szolgál. Ugyanő bemutatja a kassai tagok kérelmét nyomtatványkiállítás rendezése iránt. Attétetik a tanműhely vezetőségéhez.

Az Évkönyv-pályázatok fölötti döntés határidejét a következőkép állapítja meg a választmány: a mellékletek és hirdetések pályázatra beküldött és megjelenendő munkák december 15-én bíraltatnak el. A cikkek pedig a januári bizottsági ülésen.

A mellékleteket és hirdetéseket bíráló bizottságba a következő tagtársak választatnak: *Pollák Simon* I. alelnök, *Wanko Vilmos*, *Aigner János*, *Bárány Nándor*, *Bauer Henrik*, *Balázs Károly*, *Kún Kornél*, *Kun Mihály*, *Novák Alajos*, *Prüner Arnold*, *Stefáni József*, *Szauer Adolf*, *Schornstein Jakab*.

Stalla Márton interpellál több átirat eszközlése ügyében. Elnök válasza tudomásul szolgál.

A legközelebbi havi ülés január első vasárnapján tartatik meg a körhelyiségben, lehetőleg szakelődással.

Több tárgy nem lévén, elnök az ülést bezárja.

Wanko Vilmos.

Jegyzőkönyv

a *Könyvnyomdászok Szakköre* irodalmi és szakbizottságának 1908 december 4-ikén tartott közös üléséről.

Tárgy: a terve vett nemzetközi grafikai és nyomtatványkiállítás előkészítő munkálatainak megállapítása.

Jelen vannak: *Bozsik István* elnöklő, *Wanko Vilmos* II. titkár, *Augenfeld M. Miksa*, *Becker István*, *Novák László*, *Novitzky N. László*, *Prüner Arnold*, *Schornstein Jakab*, *Spitz Adolf*, *Stalla Márton* szaktársak.

Elnöklő *Bozsik István* megnyitván az ülést, fölkéri *Augenfeld* tagtársat a nemzetközi grafikai és nyomtatványkiállítás tervének előterjesztésére.

Augenfeld tagtárs nagy vonásokkal körvonalozza a kiállításnak a célját, beosztását, s az előmunkálatok haladéktalanul való megkezdését ajánlja.

Az előterjesztés alapos megvitatás után elfogadtattott. A kiállítás időpontjául 1910. év tavasza találatott a legalkalmasabbnak. A kiállítás a városligeti Iparcsarnokban volna rendezendő és az anyagi és erkölcsi támogatásra fölhivatnak a kereskedelmi m. kir. miniszterium, a Kereskedelmi Múzeum, az Országos Iparegyesület, az Iparművészeti Társulat, a főnökegyesület és az összes szaktársi körök és egyesületek.

Elhatározta továbbá a bizottság, hogy a tervezet megvitatás céljából a Grafikai Szemleben leközölteti. A cikk megírására *Augenfeld* tagtárs kéretik föl, aki a megbízást elfogadja.

A kiállítás tervezetének tökéletes megvitatása céljából elhatároztatik, hogy a fönt nevezett testületek és körök megbízottai egy közös értekezletre hivatnak egybe még ez év folyamán.

A kiállítás ügyéről *Stalla Márton* tagtárs tesz jelentést a választmánynak.

Több tárgy nem lévén, elnök az ülést bezárja.

Wanko Vilmos.

Jegyzőkönyv

a *Könyvnyomdászok Szakköre* szakbizottságának 1908. évi december hó 4-én tartott üléséről.

Tárgy: a *Könyvnyomdászok* és *Betűöntők Szakegyesülete* győri helyi csoportja kebelében alakult *Typographia* dalkör által tagsági igazolványra hirdetett pályázatra beküldött munkák elbírálása.

Jelen vannak: *Bozsik István* elnöklő, *Wanko Vilmos* II. titkár, *Schornstein Jakab*, *Prüner Arnold*, *Spitz Adolf*, *Stalla Márton*.

Elnöklő *Bozsik István* az ülést megnyitja.

Wanko Vilmos II. titkár jelenti, hogy a győri szakegyesületi dalárda tagsági jegyére pályázatot hirdetett és a beérkezett pályamunkák elbírálására a Szakkör szakbizottságát kérte föl. Jelenti, hogy a pályázatra öt lezárt borítékban hat pályamunka érkezett be.

Főolvasza a pályázati hirdetményben közölt feltételeket és kéri a bizottságot a pályamunkák elbírálására.

A szakbizottsági tagok a pályamunkák tüzetes megbírálása után a következő határozatot hozzák:

Határozat: A *Könyvnyomdászok Szakköre* szakbizottsága a győri szakegyesületi dalárda tagsági jegyére hirdetett pályázatra beküldött hat munka közül:

a) kivételre alkalmasnak és az első díjra (30 korona) méltónak a "Törekvő" jeliségű munkát jelöli meg, azon kikötéssel, hogy a munkán nyomás előtt bizonyos változtatás eszközöndő. A jelítés levél felbontatván, abban a munka tervezőjeként *Wunder József* szaktárs szerepel;

b) a második díjjal (20 korona) a bizottság az "Előre" jeliségű munkát tünteti ki. Tervezője és nyomója: *Radek Jenő*, ugyanő metszette a lemezt is; szedője *Rieperger Lajos* szaktárs;

c) a harmadik díjat (10 korona) a "Törekvés" jeliségű munkának ítéli oda a bizottság; a munka tervezője *Lázár Dezso* szaktárs.

Az első díjra vonatkozó határozat szótöbbséggel hozatott, a 2. és 3. díjak pedig egyhangúlag ítéltettek oda az illető munkáknak.

A bíralt folyamán elhangzott megjegyzések összefoglalásával *Wanko Vilmos* bizatott meg.

Ülés vége.

Wanko Vilmos.

Bírálati jelentés

a *Magyarországi Könyvnyomdászok és Betűöntők Szakegyesülete* győri helyi csoportja kebelében alakult *Typographia*-dalárda tagsági igazolványra hirdetett pályázatra beküldött pályamunkákról. (A *Könyvnyomdászok Szakköre* szakbizottságának 1908 dec. 4-én tartott üléséből.)

A pályázatra beküldött hat munka rövid leírása a következő: 1. A. "Törekvő." Vázlat. Másfél pontos fekete pontokból szedett egyszerű keretkombináció, belül nyolcadpelt fekete hajlított lénial. A keret felső részében három pajzs, alsó részén a líra nyert elhelyezést. Az alapnyomatba belearkolt nyomdászjelvény tervezetett. Színezése az alapnyomaton: szürke; keretpontok sötétbőld színűek; belső lénialk arany, sorok sötétbarna színűek.

1. B. a-f. "Patriz-Huber." Minden kombinálás nélkül fölrakott *Patriz-Huber*-körzetdarabok nyolcadpelt fekete lénialval körül-szedve. A szöveget kétféle választás egy domborított nyomdászcímer. A munka négy színben tervezetett. A beküldött hat levonat mind-egyikének más-más a színösszeállítás.

2. a-c. "8. 8. 8." Harántos alakú papirosra nyomtatott jegy. A keret nyolcadpelt lénia-kombináció. A két szélső oszlop-szerűen díszített mező kellő közepén a nyomdászcímer illetve Gutenberg-mellkép helyeztetett el. (Egy példányon az egyik

mezőbe az öt nyomdász-szint nyomtát bele.) A középső mezőben van a szöveg, mely alá alapnyomatképpen lírát nyomtattak. Színezése: szöveg fekete, keret narancssárga illetve zöld, a líra rózsaszínű.

3. a-c. "Előre." Az egyszerű keretkombináció egy pontos fekete léniből szedetett. A lénia között halpontos köz hagyott, mely az alpból kimetszett. A keret felső részén hajlított lénia veszik körül a domborított nyomdász címet. A szöveg egészen kurrens betűből van szedve. A keret barna színű, a szöveg fekete, az alap a beküldött három példányon más-más (chamois, rózsaszín, ibolya).

4. a-b. "Ahol nincs, ott ne keress." Kézrel hajlított léniből szedetett líra határol egy alapnyomatképpen alkalmazott nyomdász-saszt. A szöveg a líra közepén nyert elhelyezést. Az alapnyomat zöldek, a szöveg fekete színben, a líra pedig arannyal s ezüsttel nyomódott.

5. a-b. "Törekvés." Két- és egy pontos léniből szedetett egyszerű keret, melynek alsó részén a nyomdászjelvényt kapott helyet. A szöveg egyszerű sorokba van szedve. Oldalt — a kereten kívül — kézzel festette oda a munka tervezője a dalárda jelvényét eredeti színezésben. A szöveg fekete színben, a keret egy pontos vonalai vörös, kétpontos vonalai arany, a nyomdász címer ezüst színben nyomódott.

A szakbizottság tagjai megtekintvén a pályamunkákat, konstátálják, hogy az eredmény nem kielégítő, mivel a győri pályázók a rendelkezésükre álló modern anyagokkal — minő a Patriz-Huber, a fekete pontok és az egyszerű lénia — nem tudtak szil-szerűen dolgozni; a lénia kombinációk mindegyikének vannak nagy hibái. Legnagyobb hibája majd mindenik munkának, hogy a szöveg alárendelt része a nyomtatványnak, holott ép a szöveget kell előbb megszédni, s ehhez alkalmazni a keret. Szép sorokat, sorcsoportokat bizony hiába keresünk a pályamunkákon.

Az egyes munkákra az alábbi megjegyzések tétettek:

Az 1. A. számú munkára: Egyszerű munka, melyen azonban kifogásolandó a kereten belül alkalmazott fekete vonal, melynek semmi összefüggése sincs a tulajdonképpeni kerettel. A szöveg-sorok nagyon szét vannak nyújtva; tömörebb sorcsoporttal jobb hatást érhetett volna el a tervező.

Az 1. B. számú munkára: Szédőjéről elmondható, hogy nem tud jól bánni a Patriz-Huber nevű díszítményanyaggal. A keretben nincs kellő összefüggés, a nagy körzetdarabok csak úgy oda vannak csapva és lénival — minden kombináció nélkül — körülfuttatva. Helytelenül van alkalmazva a domborított címer is; bele van ékelve a szöveg közepébe. Ezt inkább alul, pécsett-szerűen alkalmazhatta volna a munka szédője. Színezésről és nyomtatásról sem lehet dicséretileg nyilatkozni. A színek nincsenek jól összeválogatva. A beküldött színpróbanymatok egyikén sem harmóniálnak egymással a színek.

A 2. számú munkáról elmondható, hogy túlszimmetrikus a tér-beosztása, s ezért nem is tetszetős. Sorai nem jók. A betűfaj nincs szerencsésen megválasztva.

A 3. számú munkára: Nyugodt hatású munka, bár lénia-kombinációja nagyon hétköznapi, s e mellett a kombinálásban is inkonzekvens volt a szédője; a keret általában síkhatású, de egyes helyeken — teljesen indokolatlanul — plasztikai hatást akart elérni a szédő; a keret felső kiképzése túlnagy helyet foglal el, s ez által az amúgy is rossz sorokat összeszorítja. Színezése elég jó, de az alapszínnek nem szabad oly erősnek lennie.

A 4. számú munkára: A pályázó magyarázó levelében a munka elkészítéséhez rendelkezésére álló idő rövidségére hivatkozik; ép ezért érthetetlen, miért csinált oly fárasztó munkát, mely ennek dacára teljesen sikertelen. Sokkal, de sokkal kevesebb fáradsággal és munkával különb munkát szedhetett volna. Esméjé különben nem rossz, de a kivitele nem jó. A szöveg — át lévén nyomtatva a léniaiból hajlított lírával — olvashatatlantalan. Sorai szintén nem jók. Nyomtatása jó, de a színezés hatástalan.

Az 5. számú munkára: Szövege szépen, jól van megszédve. Keret-kombináció kissé régies ízű, de precíz szedés. Az oldalt odafestett dalárjelvény hatásos csak úgy volna, ha a nyomtatásban is — ami nagyon is kétséges — oly hasonló volna az eredetihez, máskülönben csak rontáná a hatást. A munka színezése és nyomtatása szép és tiszta.

A szakbizottság a részletes bírálatok elhangzása után úgy határoz, hogy kivételre és az 1. (30 koronás) díjra az 1-ső számú munkát (jeligéje: "Törekvés") jelöli meg méltónak, de kiköti, hogy nyomtatás előtt a következő változtatás eszközöltséssék a szedésen: A belső lénia helyett a külső kerethez használt pontokból szedessék egy belső keret. A szöveg pedig újra legyen szedve szép, tömör sorokká.

A második (20 koronás) díjra a 3. számú, "Előre" jeligéjű munka találta méltónak, nyugodt hatású munka lévén.

A harmadik (10 koronás) díjra az 5. számú "Törekvés" jeligéjű munka díjazatik.

A szakbizottság megbízásából:

Wanko Vilmos.

Tagsági forgalom 1908 november havában.

Beléptek a Körbe: Schöber Kornél, Davidovits József, Singer Pál (Pesti részv.), Bádogos József, Hap János, Hoffmann Antal, Lónyai Nándor, Nagy Antal, Nagy János, Pápai Lajos, Pártos Vilmos, Vilaskó Lajos, Aigner János (Pester Lloyd), Dencsi Sándor, Messinger Aladár (Hedvig Sándor), Schwarz Manó (Hungária), Wagner Nándor (mn.), Köszlter József (Egyetemi), Sinkovits Artur (Bp. Hírlap), Werth Antal (Győr), Martinovits Márton (Dicső-szentmárton), Stern Lajos (Nagyvárad), Darvas Gyula, Réder Dezső, Vörös Kálmán (Franklin), Ender Frigyes, Wallenstein Manó (Goldfinger), Kolcza Lajos, Kiss János, Kovács Gyula III., Takács István (Kolozsvár), Stern Dezső (Révai és Salamon), Csanádi József (Szeged), Weinberg Bence (Ungvár), Berecz János, Fischer Dezső, Fleich Károly, Gábor Ede, Kaldenekker Ferenc, König Vilmos, Schlesinger József, Márkus István, Weisz Adolf I., Léderer Dávid (Posner), Herzog Mór (Világosság), Huszár Károly, Linzer Mór (Grósz B. és Társa), Varga Dezső (Müller K.), Riesz József (Temesvár), Baticz János, Gumán Sándor, Molitorisz Dániel, Schmidt Vilmos, Virág József (Kassa), Hartmann Miksa (Csacza), Pápai Ernő (Grafikai Int.), Klein Jenő (Szent László), Bogmeyer Gyula, Deák József (Müller K.), Ujvári Imre (Auer és Társa), Kálmán J. Sándor (Weisz Adolf), Schneider Jenő (Elek), Varga Imre (Ráckeve), Ludasi Jenő (Légrády), Mészáros Vilmos (Pátria), Mold László (Szászsebes), Deutsch Samu (Kánitz), Pap Jenő, Bozsidi Rezső, Singer Manó (Grósz A. és Társa), Kepes István (Buschmann), Liszka István (Egyetemi Nyomda), Basal Andor (Arad), Divós Ferenc (Sopron), Altman László, Seidmann Henrik. — *Hátralék miatt törleendő:* Battacsek Ottó, Fontrán Ferenc, Kávásy Géza, Koháry István, Kozma Dezső, Lohr Antal, Reichenberg Armin (Pesti részv.), Pollák Lajos, Régnér Károly (Pallas), Linthaller Jenő (Kolozsvár), Szűszmann Adolf (Hungária) Bárdos Sándor, Erdélyi Sándor, Fenessy István (Nagyvárad), Varga József (Székesfehérvár), Kámán József (Zalaegerszeg), Tuszkán János, Váczai Nándor (Temesvár), Lövik József (Weisz L. F.), Sugár Mihály, Sugár Sándor (Fővárosi). — *A hó végén 11 tiszteletbeli, 1607 rendes, összesen 1618 tag.*

Jegyzőkönyv

a Könyvnyomdászok Szakköre választmánya által kiküldött bíráló bizottságnak 1908 december hó 15-én tartott üléséről.

Tárgy: a Magyar Nyomdászok Évkönyve 1909. évi kötete hirdetéseinél és mellékleteinek elbírálása és a kitűzött pályadíjak odaítélése.

Jelen vannak: Pollák Simon I. alelnök, Wanko Vilmos II. titkár, Aigner János, Bárány Nándor, Bauer Henrik, Kún Kornél, Kun Mihály, Prüner Arnold, Stefáni József, Schornstein Jakab, Szauer Adolf bizottsági tagok, továbbá Novák László, az Évkönyv szerkesztője.

Elnök üdvözlőlvén a megjelent bíráló bizottsági tagokat, az ülést megnyitja.

Novák László átadja az Évkönyv hirdetéspályázatán részt vevő öt hirdetéscsoportot és a mellékletek pályázatán részt vevő tizenhárom darab mellékletet.

Elnök fölolvassa a hirdetekre vonatkozó pályázati hirdetést és kéri a bíráló bizottsági tagokat a bírálat megejtésére.

A bírálatok elhangzása után elnök elrendeli a szavazást. A szavazás megtörténvén, legjobb hirdetéscsoportnak egyhangúlag a Pesti Könyvnyomda R.-T. nyomdában készült nyolc-oldalas hirdetéscsoport találtatik. E csoportban a következők hirdetések vétettek figyelembe a bírálatnál: Baer Ottó, Hans Wunder, Kelemen Jenő, Beit & Co., Lorilleux Ch. és Társa, Kaufmann Gyula, Berkó Mihály, Maschinfabrik Augsburg-Nürnberg. E hirdetéscsoport az I. díjjal (30 korona) díjazatik.

A második (20 koronás) díjjal a Jókai-nyomdában készült négy-oldalas hirdetéscsoport díjazatik. (Elnöki döntéssel.) E csoportba tartoznak: H. Berthold, H. A. Hedding, Wottitz Manfréd és Kast & Ehinger cégek hirdetései.

Ezek után áttért a bizottság a mellékletek bírálására.

Elnök felolvassa a mellékletekre vonatkozó pályázati hirdetést. A bíráló bizottság a bírálatok elhangzása után a következőleg döntött:

Az első díjjal (50 korona) szavazás útján, elnöki döntéssel, a Rigler-nyomdában készült "Üttörő" címlap díjazatik. Tekintettel arra, hogy a mellékleten egy másik címlap is szerepel, a bíráló bizottság hangsúlyozza, hogy a díj odaítélésénél a Rigler-árjegyek címlapja tekintetbe nem vétetik. I. díjjal csupán az "Üttörő" címlap díjazatik.

Második díjjal (40 korona) a Károlyi-nyomdában készült kézi-munkakiállítási meghívó tüntetett ki.

A harmadik díj (30 korona) a Szent-László-nyomdában készült Lotz-kiállítási meghívónak ítélték oda.

A negyedik díj (20 korona) a Károlyi-nyomdában nyomtatott Orsz. Gözkazánvizsgáló Egyesület levélfejeinek ítélték meg. Úgy a hirdetésekre, mint a mellékletekre vonatkozó bírálati jelentés megírásával Wanko Vilmos bízta meg. Több tárgy nem lévén, elnök az ülést berekeszti.

Wanko Vilmos.

Bírálati jelentés

a Könyvnyomdászok Szakköre választmánya által a Magyar Nyomdászok Évkönyve hirdetései és mellékleteire kitűzött pályázatokon résztvevő hirdetések és mellékletekről. (A bíráló bizottság 1908. évi december hó 15-én tartott üléséből.)

A Magyar Nyomdászok Évkönyve hirdetései vonatkozólag: A pályázaton részt vettek a következő hirdetőcsoportok:
I. csoport: H. Berthold, H. Hedding, Wottitz Manfréd, Kast & Ehinger féle hirdetések.

II. csoport: Maschinenfabrik Johannisberg, ifj. Weinwurm Antal és Társa, Josef Anger, Fischer és Mika, Gutenberg-Haus Gebr. Geel cégek hirdetései.

III. csoport: Mergenthaler, Carmine Hugó, Krause Károly, id. Weinwurm Antal féle hirdetések.

IV. csoport: Gleitsmann E. T., Acélárúgyár, Grafikai Szemle, Szedő Gáspár, Első magyar betűöntőde hirdetései.

V. csoportba vettek: Baer Ottó, Hans Wunder, Kelemen Jenő, Beit & Co., Kaufmann Gyula, Szaktanfolyami értesítő, Berkó Mihály, Magyar nyomdászattört. térkép, Maschinenfabrik Augsburg-Nürnberg, Lorilleux Ch. és Társa cégek hirdetései.

A bíráltnál tekintetbe nem vétetnek a következő hirdetések: "Hirdetések" címlap, Preusse, Scheller, Wottitz Vilmos, Körner és Laufer, Kurcz L., Wessely, Betűöntőde Offenbach, Herbst Samu. Ezek vagy klisék vagy évek óta álló hirdetések.

Az egyes hirdetésekre a bírálattal folyamán a következő megfigyzések tétettek:

I. csoport:
H. Berthold: A felső rész — a szöveg rovására — túl van halmozva díszítéssel s ez már különben is nyugtalaná teszi a hirdetést.

H. A. Hedding: Szemre jó hatású, hibának róható, hogy a szöveg áldozatul esett a nagy margónak.

Wottitz Manfréd: Díszítésének szedésére kevés gond fordított. Másokkal szemben is elhibázott kompozíciójú a hirdetés, mivel díszítése folytán hatástalaná vált a lényeg: a szöveg.

Kast & Ehinger: Dús ornamentikája hátrányosan befolyásolja a szöveget.

II. csoport:
Maschinenfabrik Johannisberg: Ha a négyzetek vékonyabbak lennének, nyugodtabb hatású lenne a hirdetés, melynek legfőbb hibája, hogy plágium.

Ifj. Weinwurm Antal: Betűmegválasztása nem mondható szerencsésnek. A kockák erősek.

Josef Anger & Söhne: Nyugodt hatású munka, szép sorokkal.

Fischer és Mika: A cég elvész a keret és a többi szöveg betűi mellett.

Gutenberg-Haus Gebr. Geel: Jó térelosztású, bár kissé hétköznapi hirdetés.

III. csoport:
Mergenthaler Setzmaschinenfabrik: Feltűnő hirdetés, mely azonban ily alakban inkább lapihirdetésnek jó.

Carmine Hugó: A "C" iniciálé túlerős, máskülönben jó tér- és szövegbeosztású hirdetés. Nyugodt.

Krause Károly hirdetésének slágersorai nem eléggé föltűnők. Másokkal szemben nyugodt hatású, szép hirdetés.

Id. Weinwurm Antal: Szép sorok, a lénia-kombinációja kissé kezdetleges és túltengő.

IV. csoport:
Gleitsmann E. T.: Bántó hatású a sok léniaszagatás. Szöveg-sorai egyhangúak.

Acélárúgyár: Sorai jók, a vonal-kitöltés fölösleges, sőt bántó.

Grafikai Szemle: Jó hatású, bár a túlkemény betű befolyásolja az olvashatóságát.

Papírgyári raktár: Ugyanaz mondható erről, mint az előbbi hirdetésről.

Első Magyar Betűöntőde: A Gleitsmann-hirdetésről elmondottak vonatkoznak erre is. Hibának veendő az is, hogy az említettel teljesen egyezik a szedés-kompozíció.

V. csoport:
Baer Ottó: Céljának megfelel. Az Anker-körzetarabok ugyan nem valók ily lénia-kombinációjú szedéshez.

Hans Wunder: Szöveg- és térelosztása kifogásolandó, mert több hirdetésnek látszik.

Kelemen Jenő: Szép hatású hirdetés; nagy kár, hogy az alsó sorok oly világos betűvel szedettek. Mennyivel jobb lett volna, ha félkövér betűt vesz a szedő e pár sorhoz!

Beit & Co.: A szövegbeosztás és sorok nem a legszerencsésebbek.

Kaufmann Gyula és szaktanfolyami értesítők: Mindennapi, de egyszerű, nyugodt hatású hirdetések.

Berkó Mihály és a magyar állam nyomdászattörténelmi térképe: Mindkettő erősen reklámszerű. Súlyos hiba, hogy e két hirdetés egybe van szedve.

Maschinenfabrik Augsburg-Nürnberg: Kissé nyugtalan. A cég-jegy melletti háromszögek elmaradhattak volna.

Lorilleux Ch. és Társa: Nyugodt hatású, de a cégsorok melletti kasztlík szembántók.

A Magyar Nyomdászok Évkönyve mellékleteire vonatkozólag:

A pályázaton részt vettek: a Nagy Ignác féle címlap, nyitrai meghívó, Gizella-telep címlap, Márkus Samu féle levélfej (szedés), Stiftungsfest, Úttörő és Rigler-árjegyzék címlapok, Klein-levélfej, Gözkazánvizsgáló Egyesület levélfeje, Huszár István levélfeje, kézimunkakiállítási meghívó, Werfer újévi kártyája, Lotz-kiállítási meghívó, Huszár István levélfeje.

A bírálattal folyamán a következő megfigyzések tétettek egyes munkákra:

1. Nagy Ignác féle címlapra: Egyszerű keret, szép sorok, a "Budapest" mellett elmaradhattak volna a négyzetes kitöltők. Igen hatásos munka.

2. Nyitrai meghívóra: Belső oldala precíz munka, egyszerű díszítéssel. Kár, hogy a szövegbetű nagyon vékony. Nyomatása elismerésre méltóan szép és tiszta. A címdalton nyomtatott fej díszítésénél túlnyomó a három kaszta.

3. Gizella-telep címlapjára: Elegáns munka; a szép sorok és precíz munka nagyban emelik az összehatást.

4. Márkus-nyomda levélfeje: A sok apró díszítőelem vibrálóvá teszi a munkát, s befolyásolja az összehatást. Nyomatása tiszta.

A Márkus-nyomda második levélfeje — miután nem felel meg a pályázati feltételeknek — tekintetbe nem volt vehető.

5. Stiftungsfest: Egyszerű munka. Felső része kissé tömött.

6. Úttörő-címlap: Szolid, jó hatású munka. Elegáns.

Rigler-árjegyzék címlapja: Szép sorok, de kár, hogy nem eléggé olvasható. A keret vörös színe erős. Mindkét címlap szedésre precíz munka; nyomtatása szép tiszta.

7. Klein-féle levélfej: Térelosztása túlszimmetrikus, mindamellett nyugodt hatású munka; nyomtatás kifogástalan, a nonpareillekockák színe azonban erős.

8. Az Orsz. Gözkazánvizsgáló Egyesület levélfeje: Egyszerű folthatásos munka. A keretpontok narancs-színe azonban szolidabb lehetett volna.

9. Huszár István levélfeje: Évek előtti bécsi stílusban készült — nem önálló — munka. Elismerendő — a szedésnek precíz volta, a színezése azonban édeskés, nem modern. Nyomatás szép tiszta.

10. Kézimunkakiállítási meghívó: Egyszerű, modern munka, térbeosztása arányos, sorai jók, díszítése szolid; nyomtatása tiszta.

11. Werfer üdvözlőkártyája: A keret felső kiképzése és csatlakozása nem a legjobb. Másokkal szemben is hatástalan.

12. Lotz-kiállítási meghívó: Ízléses, modern stílusban készült munka, s ezért sokaknak nem fog tetszeni, de e stílus-irány előbb-utóbb mégis utat tör magának. E melléklet ízléses volta letagadhatatlan.

13. Huszár István levélfeje: A sok kasztlík a jó hatás rovására megyen. Lénia-kombinációja nem eléggé ügyes, nyomtatása jó.

A bíráló bizottság a hirdetési csoportok közül egyhangúlag a Pesti Könyvnyomda R.-T. nyomdájában készült nyolcoldalas csoportot helyezi első helyre, míg második helyre szavazás útján, elnöki döntéssel, a Jókai-nyomdában készültet jelöli meg.

A többi hirdetőcsoportok legjobb hirdetései lettek elismerve a következők: Josef Anger, id. Weinwurm Antal, Acélárúgyár hirdetései.

A mellékleteknél többszöri szavazással, s végül elnöki döntéssel az "Úttörő" címlap lett első helyre állítva, azon megfigyzéssel, hogy a díjazásnál az ugyanazon mellékletlen levő árjegyzék-címlap tekintetbe nem vétetett.

Második díjra a kézimunkakiállítás meghívója, harmadikra a Lotz-kiállítás meghívója és végül negyedik díjra a Gözkazánvizsgáló Egyesület levélfeje ajánlatott.

A kiküldött bíráló bizottság nevében: Wanko Vilmos.

Jegyzőkönyv

a Könyvnyomdászok Szakköre szakközlettségének 1908. évi december hó 17-én tartott üléséről.

Tárgy: a Grafikai Szemle decemberi számában közölt mellékletek elbírálása.

Jelen vannak: Wanko Vilmos, Fekete Béla, Hollóssy János, Spitz Adolf és Schornstein Jakab. Igazolva távol: Pollák Simon I. alelnök.

A szakközlettség elnökének igazolt távolléte miatt az ülést Schornstein Jakab vezeti.

Bevétel.

Pénztári kimutatás 1908 november haváról.

Kiadás.

	K	f.	K	f.		K	f.	K	f.
Át hozat a múlt hóról			3458	95	Helyiségbérlet nov.-jan.-ra	229	10		
10 drb hitelszöv. részjegy (à 10 kor.)			100	—	Kolozsvári nyomtatványkiállítás és főolvasás költségei	132	78		
Gutenberg-szobor-alap			786	22	A Grafikai Szemle októberi mellék- leteinek költségei	105	96		
Ács-Mihály-alap			551	84	A Grafikai Szemle október havi mel- léleteinek pályadíja	30	—		
Szinkrótulványokból			13	30	Ács M.-nak koszorú és aranyozás ..	28	—		
					Havi ülés meghívója és expedíciója	23	72		
Tagsági járulékokban befolyt :					Adminisztrációs kiadások helyben és vidéken	17	38		
Államnyomda	10	20			Takarítás, világítás	6	44		
A Nap	1	20			Három kötet szótárért	12	—		
Athenaeum	22	80			Schweizer Gr. Mitt. előfizetése ..	10	80	596	18
Bagó-nyomda	1	80			Kézpénz e hó végén			3876	27
Bercsényi-nyomda	3	60			10 drb hitelszöv. részjegy à 10 kor.			100	—
Berkovits-nyomda	3	—			Gutenberg-szobor-alap			786	22
Budapesti Hírlap	10	80			Ács-Mihály-alap			551	84
Buschmann Ferenc	6	60							
Engel és Ladányi	—	—							
Egyetemi nyomda	9	60							
Egyesületi tisztviselők	8	40							
Európa	2	40							
Fővárosi nyomda	4	80							
Franklin-Társulat	60	60							
Franklin-fiók	6	60							
Fried és Krakauer	4	20							
Garai-nyomda	—	—							
Gallitzenstein	7	80							
Gelléri és Székely	1	20							
Globus	10	20							
Grafikai intézet	5	40							
Grósz B. és Társa	7	20							
Hamburger és Birkholz	4	20							
Hedvig Imre	5	40							
Hedvig Sándor	6	60							
Hornvánszky	20	40							
Jókai-nyomda	1	20							
Károlyi György	1	20							
Kellner Ernő	4	80							
Kertész József	2	40							
Klein Vilmos	3	60							
Korvin Testvérek	4	20							
Községi nyomda	3	—							
Légrády Testvérek	13	80							
Löbl D. és Fia	3	60							
Löblövitz-nyomda	1	20							
Mínerva	2	40							
Magyar Hírlap	6	—							
Markovits és Garai	2	40							
Márkus Samu	10	20							
Máv. menetjegynyomda	2	40							
Molnárak Lapja	3	—							
Nádas és Rákos	2	40							
Otthon-nyomda	2	40							
Pallas	20	40							
Pannonia	1	20							
Pap és Schwartz	3	—							
Pátria	31	20							
Pazmaneum	1	20							
Pénzüntézetli nyomda	3	60							
Pester Lloyd	30	—							
Pesti Könyvnyomda R.-T.	55	80							
Petőfi-nyomda	4	20							
Posner Károly Lajos és Fia	10	20							
Radó Izor	2	40							
Révai és Salamon	6	60							
Rigler J. E.	13	20							
Rothberger és Weisz	2	40							
Rózsa Kálmán és Neje	7	80							
Schmidl-nyomda	3	—							
Stephaneum	10	80							
Székesfővárosi Házi Nyomda	25	20							
Szent-László-nyomda	2	40							
Thalia-nyomda	1	20							
Weisz L. és F.	2	40							
Világosság-nyomda	26	40							
Wodianer F. és Fiai	24	60							
Wojtitz-nyomda	1	20							
Vidékről (részletezése a megelőző oldalon)	336	60							
Egyesektől (részletezése a megelőző oldalon)	78	—	1000	20					
			5910	51				5910	51

Wanko Vilmos átadja a beküldött hét mellékletet. Egyben döntést kér arra vonatkozólag, hogy mikor jelenjenek meg a jelen bírálattal megejtése után, de a decemberi beküldési határidőre beérkező mellékletek.

A bizottság egyhangúlag kimondja, hogy a bírálattal megejtése után esetleg még beérkező mellékletek a januári számban közöltessenek le.

Előnk elrendelvé a bírálattal, a bíráló tagok az egyes mellékletekre az alábbi megjegyzéseket teszik:

I. Projektográf-műsor: Eredeti, ötletes munka; kár, hogy az oldalléceket alul és fölül nem kötötte össze a szedő. Színezése és nyomtatása jó.

II. Szilveszter-estély meghívója: Nyugodt hatású és elegáns munka. Szép sorcsoportosítás, diszkrét díszítés meg színezés. Nyomatása tiszta.

III. Kolozsvári meghívó: Sorainak egyhangúsága dacára is jó hatású munka. Jobb hatást ért volna el készítője, ha a szöveget egy fokkal kisebbre veszi, s tömör sorcsoportosítást alkot. Színezés, nyomtatás elég jó.

IV. Merkur-nyomda levélfelje: A szedés ily alakú papírosra túlságosan nagy. Fő sorai is erősek a többi szövegsorokhoz viszonyítva. Nem helyeselhető az sem, hogy a nyomdász címet a szöveggel és díszítéssel átnyomatatták. Ez különben egészen elmaradt volna. Színezés szép, nyomtatás tiszta.

V. Mezőtűri meghívók: Mind a kettőnek hibája, hogy nincsen arányos elosztásuk. A szöveg mindenütt nagyon mélyre van állítva, s a nyomtatványok súlypontját a díszel alkotott foltok képezik. Az elsőnél a rajz kezdetleges. A körzet kombinációja is gyöngye, de az így keletkezett meglátszik rajta. A másodiknál sokkal jobb hatást értek volna el, ha a szöveget elegáns sorokból megszedve, a vignetta helyére illesztik be, s a vignettát helyezik el a szöveg jelenlegi helyére. A lénia-kombinációja jobb az elsőnél. A nyomtatás és színezés bizony nem a legjobb.

VI. Bardócz-memorandum: Céljának túlságosan nagy alakú, máskülönben igyekvése valló, de gyöngye munka.

A VII. melléklet — rajz lévén — nem vétetett bírálattal alá.

Határozat: A bizottság két munkát talált díjazásra érdemesnek: az I. és II. számút. Mérlegelve azonban azt, hogy a Projektográf-műsor sokkal, de sokkal több eredetiségre vall, s azt is, hogy készítője ugyanaz a szakíró, aki a multkor Steinhardt-műsört készítette, s jelen munkáján irrapánsul látszik meg a haladás, s az a tény, hogy a multkoriban elhangzottakat megszívlelvén, igazán gondolkozott, hogy jó munkát alkosson. A bizottság az e havi harminc-koronás díjat ennek a munkának ítéli oda. Elismeri a bizottság azt, hogy a Szilveszter-estélyi meghívó minden tekintetben elsőrendű munka, de eredetiséget, egyéniséget hiába keresünk rajta, míg e tulajdonságok a díjazott Projektográf-műsornál igenis fölfedezhetők.

A bírálattal megírásával Wanko Vilmos bízattik meg.

Wanko Vilmos.

A Könyvnyomdászok Szakköre pályázata.

A Könyvnyomdászok Szakköre választmánya elhatározta, hogy a magyarországi könyvnyomdátok fokozottabb szakbeli fejlődésére buzdítása végett pályázatot hirdet a Grafikai Szemle egyes füzeteinek mellékleteire. A Szakkörnek ez a pályázata havonként megismétlődik 30–30 korona pályadíjjal, amely összeg minden körülmények közt kiadatik az illető hónapban megjelent mellékletek legjobbjának. A pályázatokon csak olyan munkák vehetnek

nek részt, amelyekben a szedési elem is kellően képviselve van. Pusztán rajzok beküldésével tehát nem lehet pályázni. A pályaműveknek már okvetlenül valamely céra kellett kinyomatniok, s a Grafikai Szemle számára egyszerűen továbbnyomatniok. Ennek biztosítása okéért az ilyes mellékleteknél csak a papírosnak az árát térítjük meg. — Az egyes hónapokra eső pályázatokon mindazok a mellékletek vesznek részt, amelyek az illető hó 20-ikáig szerkesztőségünkhöz beérkeztek, illetőleg a vidéken postára adattak. Később föladott mellékletek a következő hóra maradnak. Példányszám 1850. Korrektúrának előzetes beküldése fölösleges, a papírosról szóló számla a küldeményhez melléklendő. A pályaműveket a Szakkör szakközössége havonként bírálja el.

Tagsági járulékokban a mult hóban befolyt:

a) Egyesektől (I. a 282. oldalon következő pénztári kimutatást): Piblinger Ede 1.80, Kőműves József 1.80, Leib Manó 1.80, Hmelár Károly 3.—, Hartmann Miksa 3.60, Nagy Gy. Ferenc 1.80, Vas József 3.60, Szabó Lajos 2.40, Várakozó Gábor 1.20, Krausz Gusztáv 1.20, Lusztig Arnold 1.80, Buczkó Rezső 1.20, Schwarz Manó 2.40, Künstler Aladár 1.80, Steiner Ármin 6.—, Berkó Mihály 7.20, Quitt Manó 1.20, Rosenberg Sándor 1.20, Lammer Árpád 1.20, Schmidl Jakab 1.20, Morgenstern Mór 1.20, Varga Dezső 3.60, Schwarz Bernát 2.40, Krausz Izidor 1.80, Biró Miklós 1.20, Spitzer Samu 0.60, Léhner R. 0.60, Mónus K. 0.60, Zubriczky F. 0.60, Farkas Lajos 0.60, Wolf Sándor 0.60, Ruzsnák Lajos 0.60, Wagner Nándor 0.60, Steiner János 0.60, Schmidt Antal 0.60, Spitzer Jenő 0.60, Klein Dezső 0.60, Aigner János 0.60, Lackenbach Artúr 0.60, Dobos Géza 0.60, Landmann Sándor 0.60, Gottlieb Béla 0.60, Goldmann Jenő 0.60, Sichermann Lajos 0.60, Vadász Károly 0.60, Csaba Miklós 0.60, Klein Samu 0.60, Endler Frigyes 0.60, Wallenstein Manó 0.60, Klein Rudolf 0.60, Jog Andor 0.60, Schatz Farkas 0.60, Czelsziny József 0.60, Steinherr Miklós 0.60, Szenzenstein Gáspár 0.60, Radosavlyevits Vilmos 0.60, Nádas Miksa 0.60, Gieszler Károly 0.60, Eckmann József 0.60, összesen 78.— korona.

b) A vidékről (I. a 282. oldalon következő pénztári kimutatást): Nagybecskerek 27.60, Győr 29.40, Debrecen 24.—, Ungvár 7.20, Kolozsvár 42.—, Szabadka 27.—, Sopron 12.60, Temesvár 24.60, Kecskemét 6.60, Szekszárd 10.20, Gyoma 7.20, Székesfehérvár 7.80, Mohács 3.60, Eger 6.60, Nyitra 3.—, Hódmezővásárhely 4.20, Nagyvárud 9.—, Szeged 11.40, Kassa 28.80, Szombathely 7.80, Gyula 1.20, Békéscsaba 1.80, Szentgotthárd 6.—, Mezőtűri 3.60, Dicsőszentmárton 6.60, Gyergyószentmiklós 3.60, Makó 3.60, Brassó 3.60, Esztergom 6.—, összesen 336.60 korona.

A tag szórakozási alkalma körhelyiségünkben.

Körhelyiségünk a Gutenberg-Otthonban van (bejárat az épület bérköcsis-utcai részén). A helyiség nyitva van: vasárnaponként délelőtti 9 órától 1-ig, valamint minden kedden a csütörtökön este 8 órától 10-ig. Olvasó-terem, billard, sakk, dominó, szaklapok és szépirodalmi folyóiratok állanak itt a tagok rendelkezésére.

Szerkesztik Tanay József és Novák László. Kiadótulajdonos a Könyvnyomdászok Szakköre. — Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest V, Hold-utca 7. sz. (telefon 36–02). Nyomatott a Pesti Könyvnyomda Részvénytársaság nyomdájában, Sas és Bauer budapesti papírraktáros cégnek a papírosára. — Előfizetési ár: egész évre 4 korona, fél évre 2 korona. Egyes szám ára 40 fillér.

Magyar Nyomdászok Évkönyve 1909. évre.

Huszonnegyedik évfolyam.

Szerkesztette: Novák László.

Kiadja a Könyvnyomdászok Szakköre Budapesten.

Terjedelme több mint tizennégy ív, mellékleteinek száma huszonhét. Tartalom dolgában fölülmúlja az összes korábbi köteteket. Ára 4 korona. Megrendelhető Bozsik István pénztáros-nál Budapesten, Sándor-tér 4. szám.

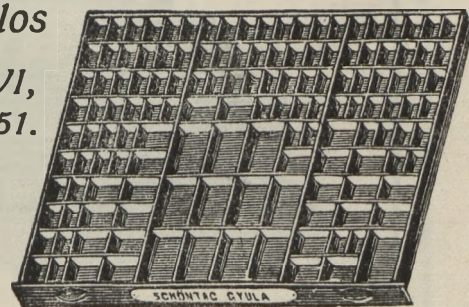
Schöntag Gyula

szakasztalos

Budapest VI,
Váci-körút 51.

Kis antiqua-
szekrény 7,
nagy 9 kor.

Árjegyzék ingyen
és bérmentve.

OTT H. ADOLF

BÉCSI KÖNYV- ÉS KÖNYOMDAI FESTÉKGYÁR

WIEN, XI., FICKEYSTRASSE 13.

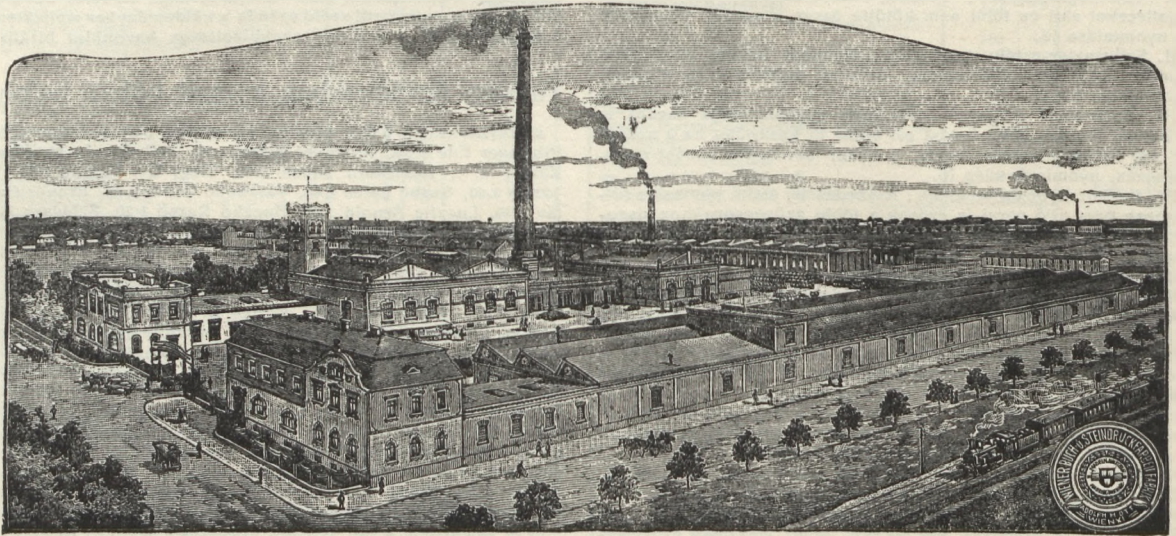
Magyarországi vezérképviselő és bizományi raktár:

BALOG MIKSA ÉS TÁRSA

GRAFIKAI SZAKÜZLET,

BUDAPEST, VI. KERÜLET, KIRÁLY-UTCA 70.

Telefon: 80-23.

FEKETE ÉS SZÍNES KÖNYV- ÉS KÖNYOMDAI, FÉNY- ÉS BÁDOGNYOMDAI, VALAMINT KÖNYVKÖTŐI ÉS UJSÁGFESTÉKEK, KENCÉK ÉS HENGERANYAGOK GYÁRA.

Távíratí cím: WIENERFARBEN.

WÖRNER J.

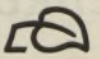
ÉS TÁRSA

GÉPGYÁRA BUDAPESTEN

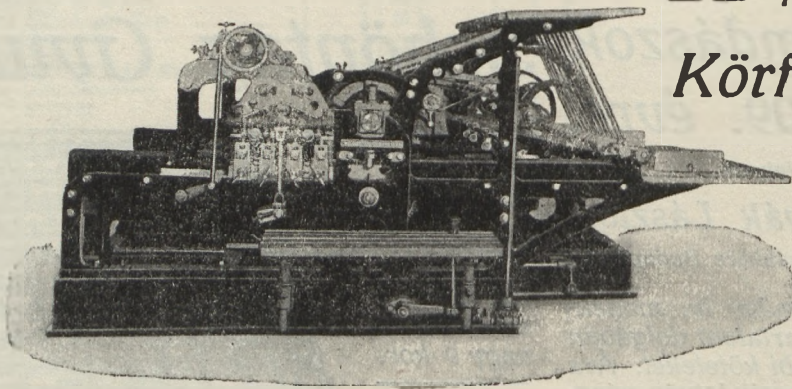
Könyvnyomdai gyorsajtók vasuti rendszerű menettel. Könyvnyomdai gyorsajtók két- és négy pályás görgőjárattal. Kromotipiai gyorsajtók rövidített ívkivezetéssel, a gyűrűs kirakódob segítségével. Kétfordulatú gyorsajtók elől kirakóval. Könyvnyomdai gyorsajtók görgőpályával. Könyvnyomdai kézisajtók.

— — Könyvkötő-gépek. — —

Körforgó nyomó- gépek

ujság- és illusztrációnyomásra, meghatározott és változtatható ív nagyság számára.

Koblinger Gyula fotocinkográfiai műintézete.

Budapest VII, Csengery-utca 22. szám (telefon 14-61).

Készít mindennemű kliséket művekhez, folyóiratokhoz, árjegyzékekhez meg hirdetésekhez. Építészeti stb. terveket fotolitográfiailag sokszorosít. — Alapítás éve 1892.

Könyv- és kő-nyomdai festékgyár **Wüste F.**

Iroda és raktár: Budapest VI, Gyár-utca 62. szám.

Gyárt: könyv- meg kőnyomdák számára való színes, valamint réznyomáshoz szükséges minden fajtájú és színű festékeket. — Hengeranyag- és kence-gyár.

*Telefon-
szám
14—16.*

Carmine Hugó

*Telefon-
szám
14—16.*

gép- és szerszámgyára Budapest VI, Király-utca 26.

*Alapított
1878-ban.*

Főüzlet és gyár: Wien VII, Burggasse 90.

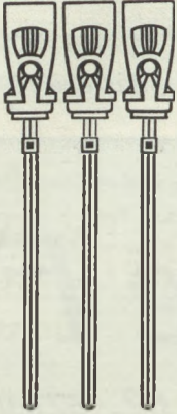
*Alapított
1878-ban.*

A grafikai iparágak összes szükségleteinek raktára. Nyomdafestékek, kencék és hengeranyagok nagy raktára **Kast és Ehinger** *G. m. b. H. stuttgarteri és feuerbachi gyáraiból.*
Fiókgyárak: Berlinben, New-Yorkban és Chicagóban. A párisi kiállításon grand prix-vel és két aranyéremmel, a st.-louisi kiállításon nagy díjjal lett kitüntetve.

Képviseltek: KÖNIG ÉS BAUER, Würzburg; HUGO KOCH, AUGUST FOMM és K. GEBLER, Lipcse; GEORGE MANN & CO, London, litográfiai rotációs gépek gyára.

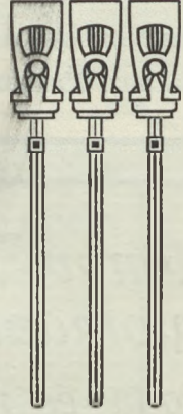
LEGRÉGIBB GYORSSAJTÓGYÁR A BIRODALOMBAN.

Magyar gyorsajtógyár

**Kaiser Lajos és Kaiser Károly
Budapest VIII, József-utca 56. sz.**

Egyszerű gyorsajtók vasuti szerkezettel, 2 és 4 hengerrel. Egyszerű gyorsajtók körbenforgással, 2 és 4 hengerrel. Kromo- és autotípiagépek front-kirakóval vagy a nélkül. Rotációs kétszín-nyomó gépek. Gyorsan futó "Rapid". Meglepő munkaképesség: óránként 1800 pld. minden megerőltetés nélkül. A legtökéletesebb festékdörzsölés. Erős és szilárd szerkezet. Könnyű és pontos járás. Maszatolás kizárva.

Mindenki, mielőtt gépet venne, saját érdekében kérjen ajánlatot!

Telefon 54-48.

Check-conto 9164.

Kurzweil János és Társa

**egy-
sítve: Berger & Wirth lipcsei festékgyárosokkal.**

Első magyar könyv- és könyomdai festék- és hengeranyag-gyár.

**Gyártelep: Budapest IX,
Márton-utca 19. sz. alatt.**

Telefon 76-64.

**Városi iroda: Budapest V,
Aulich-utca 7. sz. alatt.**

Telefon 76-44.

Ujság-, mű-, illusztráció-, díszmű- és mindenféle színes festékek, kencék, bronzok a grafikai iparágak részére. Hengeröntő műhely lapos és körforgó gépekhez. Olcsóbb és jobb a házi öntésnél. Patent, Victoria és Bianca hengeranyag kockázott és sima táblákban. Szedővasak igazítható feszítővel, szabadalmazott saját találmány, 47.004. és 53.406. sz. osztr.-magy. szabadalom. Számos helyen kitüntetve.

Fiókgyárak: Berlin, Barmen, Florenc, London, New-York, Páris, Szentpétervár.

Megjelent

és a Grafikai Szemle kiadóhivatalában (Budapest V, Hold-utca 7. sz.), valamint Bozsik J. szakköri pénztárosnál (Budapest, Sándor-tér 4. vagy Vármegye-utca 11. szám, Franklin-fiók) kapható:

A Könyvnyomdászok Szakköre 1905–1906-iki szaktanfolyamainak értesítője. ◊

Szerkesztették: Tanay József és Novák László.

220 oldal, sok szedés- és egyéb példával. A szakjukban fejlődni óhajtó szaktársak nélkülözhetetlen kézi könyve. Rövid és azért tömör összefoglalásban ismerteti a szaktanfolyamokon előadott tanítási anyagot.

Ara 1 korona. Vidékre 1 korona 10 fillér.

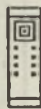
BERTHOLD H., BERLIN SW

RÉZLÉNIAGYÁR ÉS BETŰÖNTÖDE RÉSZV.-TÁRS.

Fiókok: Wien, Szt. Pétervár, Moszkva és Bauer & Co., Stuttgart

Nagy választék különféle körzet és betűujdonságokból, rézléniákból, vignettákból és a t. o. Legnagyobb választék orosz betűkből. o Teljes nyomdai berendezések gépekkel és geszedeszközökkel. o Szolid kivitel.

Vezérképviselők:

Pusztafi R. és társa, Budapest V, Lipótkörút 17

a kik mintákkal és ajánlatokkal szolgálnak.

Baer Ottó festékgyárai.

Telefon :
93—29.

A grafikai iparágakhoz szükséges összes
□ fekete és színes festékek gyártása. □

Telefon :
93—29.

Különlegesség: a „VORAN” kő- és könyvnyomdai fekete festék; eddig felülmulhatatlanul gyorsan szárad.

Grafikai osztály:
A kő- és könyvnyomdai szakmához szükséges összes kellékek raktára.

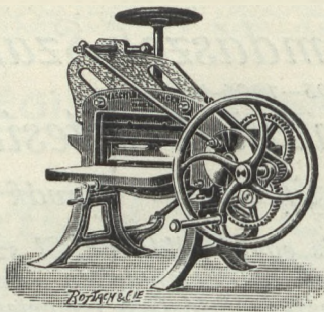
Vezérképvisellete és nagy raktára
a „Chromo” altenburgi papírgyárnak,
J. Friedrich Daechsler langenaltenheimi kőbányájának,
Hutter és Schrantz nemezgyárának.

Hengeranyaggyár és hengeröntő-
műhely.

Litográfiai kövek.

Körforgógép-nemez, könyvnyomdai gépekhez való alátét-nemezek, stereotípiái matricák-nemezek. □

Budapesti gyártelep: VII. ker., Gizella-ut 53. szám.

Josef Anger

Gépgyár és
vasöntőde & Söhne
Wien-Hernals, Hauptstr. 122.

Szállít legújabb és legjobb szerkezetű gépeket könyv- és könyomdák, papiros-gyárak, üzleti könyveket készítő gyárak, könyvkötők, dobozgyártók számára, a legolcsóbban s a legkedvezőbb fizetési feltételekkel.

— MAGYARORSZÁGI KÉPVISELŐJE: —
Silberer fl., Budapest, Dob-u. 53.

KÖNIG ÉS BAYER

— fotocinkográfiai műintézete —

Budapest VII, Kazinczy-u. 32.

KLISÉK mindennemű hépes nyomtatványokhoz a legjobb kivitelben.

AUTOTÍPIA. ≡ KROMOTÍPIA.
≡ FOTOTÍPIA. ≡ FOTOLITO. ≡

Házonklivál felvételek.

Lorilleux Ch. és Társa

a világ legrégebb és legnagyobb nyomdai, könyomdai és könyvkötészeti festékek gyára Budapesten.

Az 1889. és 1900. párisi világkiállításán versenyen kívüli jury-tag.

GYÁR: BUDAFOKON

BUDAPEST MELLETT. :: TELEFON-SZ. 37-58.
11 gyár és 40 lerakat az egész világon.

Grand Prix;
St.-Louis 1904,
Lüttich 1905, és
Milano 1906.

Festékek a kő- és könyvnyomdai, könyvkötészeti, valamint az összes grafikai szakmák részére. Másoló-festékek. Arany- és ezüst-festékek. Kencék. Hengeranyag és azok öntése. Preparált papírok

Alapított az 1818. évben.

könyomdák részére.

Alapított az 1818. évben.

Iroda és raktár: IV. ker., Ferenc-József-rakpart 27. sz.

Buch- u. Steindruck- Farben- Fabrik

! Nagy díj !

KAST & EHINGER

RSB G. m. b. H. 2020

világhíró gyártmányul a st.-louis-i világkiállításon a legmagasabb díjjal lettek kitüntetve. — Flák-gyárak: Berlinben, New-Yorkban és Chicagóban.

Képvisező Ausztria-Magyarországi részére:

Carmine Hugó

Budapest, Bécs, Prága.

REPRODUKALÓ MŰINTÉZET

WESZELY LIPÓT ÉS TÁRSA

BUDAPEST

V. Dorottya-utca 11.

AUTOTIPIA · FOTOTIPIA
KROMOTIPIA · FOTOLITO
MINDENNEMŰ RAJZOKAT

A LEGJOBB KIVITELBEN.

Főraktár és iroda:

MÜLLER TESTVÉREK, Budapest V, Sólyom-utca 13.

Ne vásároljon semmiféle vágógépet !!

mielőtt erről szóló árjegyzéket nem hozatott **Krause Károly** lipcsei gyárából, vagy ennek képviselőjétől: **Kaufmann Gyulától**, Budapest, VII. ker., Kertész-utca 37. szám alatt.

Bélyegző-metszés.
Mechanikai műhely.
Galvanoplasztika.

Ólomzár-gyártás.
Tömöntöde.
Rézlénia-gyártás.

Első magy. betűöntöde

☐ részvény-társaság ☐

Budapest VI, Dessewffy-utca 32. sz.

Telefonszám 23—70.

Dús raktárt tart folytonosan magyar, német,
tót, horvát, szerb, román és bolgár ékezetű

könyv- és címbetűkből,

körzetekből, rézléniákból és kizárásokból,
továbbá a legkülönfélébb ékítményekből és
egyéb nyomdai felszerelvényekből. Egész
nyomdai berendezések jutányos árban és
☐ gyorsan fogantatosíttatnak. ☐

ÚJDONSÁG!

ÚJDONSÁG!

Egyetemes tabella-alapzat

Czettel és Bendtner szabadalma.

